

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Kristýna Daňková

Metodika vyšetřování vražd
Diplomová práce

Olomouc 2010

„Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Metodika vyšetřování vražd vypracovala sama a citovala jsem všechny použité zdroje.“

V Dne

Mé poděkování náleží prof. JUDr. Ing. Viktoru Poradovi, DrSc., vedoucímu mé diplomové práce, za jeho vstřícný přístup a ochotu poskytnout potřebné rady týkající se předmětu této diplomové práce.

OBSAH:

ÚVOD	6
1. Vražda	9
1. 1. Definice vraždy.....	9
1. 2. Objekt, objektivní stránka, subjekt, subjektivní stránka vraždy.....	12
1. 3. Kriminalistická charakteristika vražd.....	14
1. 3. 1. Kritéria typizace způsobů páčání vražd.....	14
1. 3. 1. 1. Stupeň připravenosti	14
1. 3. 1. 2. Fakta použití zbraně.....	16
1. 3. 1. 3. Volba způsobu usmrcení	17
1. 3. 1. 4. Způsob utajování	18
1. 3. 2. Osobnost pachatelů vražd.....	21
1. 3. 3. Osobnost obětí vražd	24
1. 3. 4. Motivy vražd	25
2. Typické stopy	26
3. Typické vyšetřovací situace	30
3. 1. Je podezření z vraždy, mrtvola však chybí.....	30
3. 2. Je podezření z vraždy, mrtvola nebo její části jsou nalezeny, totožnost mrtvoly však není známa.....	31
3. 3. Je podezření z vraždy, mrtvola nebo její části jsou nalezeny a totožnost mrtvoly je známa.....	31
3. 4. Pachatel je znám	32
3. 5. Pachatel není znám	32
4. Podněty k vyšetřování	34
5. Prvotní vyšetřovací a operativně pátrací úkony	35
5. 1. Případy, kdy mrtvola nebyla nalezena.....	35
5. 2. Případy nálezů mrtvoly s příznaky násilné smrti	36
6. Vyšetřovací verze	47
6. 1. Verze vytyčované na základě informací o místě činu, o situaci na místě činu a ze stop na místě činu.....	47
6. 2. Verze vytyčovaná na základě způsobu páčání a utajování vražd.....	48
6. 3. Verze vytyčované na základě informací o osobě oběti	48

7. Následné vyšetřovací a operativně pátrací úkony	50
7. 1. Výslech osoby obviněné z vraždy	50
7. 2. Výslech svědků.....	51
7. 3. Expertizy.....	52
7. 4. Další vyšetřovací úkony	53
8. Zapojení veřejnosti do vyšetřování a kriminalistická prevence.....	56
ZÁVĚR	57
LITERATURA A PRAMENY	59
1. Literatura	59
Monografie	59
Sborníky	62
Odborné časopisy	62
Internetové zdroje	62
2. Prameny.....	62
Právní předpisy	62

ÚVOD

Jako téma své diplomové práce jsem si zvolila Metodiku vyšetřování vražd. Už ve třetím ročníku studia na právnické fakultě mne zaujal volitelný předmět Základy kriminalistiky pod vedením zkušeného kriminalisty a autora mnoha publikací o kriminalistice pana prof. Porady. Velmi mě zajímala jak kriminalistická technika, tak taktika, ale hlavně metodika vyšetřování jednotlivých trestných činů.

A proč zrovna vyšetřování vražd? Protože každý den, ať v ranních, odpoledních nebo večerních hodinách, nás televize bombarduje (především americkými) kriminálními seriály. Seriálů, které se točí kolem vyšetřování vražd, je ve filmovém světě víc než dost. Každý takový se najde snad v každém státě. Většinou je průběh příběhu z kriminálního prostředí stejný. Na začátku je vražda, hlavní hrdinové ji začnou vyšetřovat a postupně poodhalují všechny důkazy, které vedou přímo k vrahovi. Ať už je hvězdou seriálu jeden jediný inspektor či komisař z oddělení vražd, nebo celý tým kriminalistů a odborníků, pokaždé hlavní protagonisté udivují technickými vymoženostmi a znalostmi, na jejichž základě pak vždy neomylně odhalí pachatele.

Dalším podnětem k výběru právě tohoto tématu byl rozhovor v časopise s českým kriminalistou, ve kterém tvrdil, že ho kriminální seriály jako odborníka nesmírně vytáčí a nemůže se na ně ani dívat. Prý se zobrazované postupy z laboratoří v praxi skutečně používají (třeba až na malé výjimky), ale vybavení je v reálu velmi odlišné a rozbor výsledků „na počkání“, jak nám ho předkládá krimiseriál, je prakticky nemožný.

My laici často nemáme ani ponětí, kolik práce, úsilí a času je zapotřebí k ohledání místa činu a mrtvého těla, k získání a vyhodnocení důkazů, které povedou k usvědčení pachatele vraždy, protože seriály nám předkládají iluzi, že celý proces vyšetřování a hledání pachatele je vlastně jednoduchá a hlavně rychlá záležitost. Tak výběr mého tématu na diplomovou práci byl jasný: Jak vlastně takové vyšetřování vraždy v reálném světě probíhá?

Snaha o zodpovězení této otázky mě vedla nejdříve k vyhledání literatury. Naštěstí literatury o této problematice bylo napsáno dostatek a každý pramen se mi zdál velmi přehledný a srozumitelný. Na druhou stranu bych v publikacích ještě uvítala podrobnější pojednání o formálních věcech, se kterými se běžně při vyšetřování orgány činné v trestním řízení setkávají a setkat musí. Mám na mysli různé informace o protokolech, spisech, o lhůtách, laboratořích, kde se zpracovávají důkazy apod.

Pokud jde o strukturu práce, člením ji do osmi kapitol. Základem je první kapitola, v níž uvádím definici klíčového pojmu a charakteristiku osobnosti pachatele a oběti vraždy a přidávám tabulky se statistickými údaji o vraždách v České republice v konkrétních letech.

Druhou kapitolu věnuji kriminalistickým stopám, které pachatel typicky zanechává při páčání tohoto trestného činu. Najít zde můžete i obecnou definici pojmu stopa, její základní rozdělení na materiální a paměťovou a podmínky, které musí být splněny, aby se jednalo o kriminalisticky relevantní stopu.

Ve třetí kapitole popisují typické vyšetřovací situace, které vznikají na počátku vyšetřování a od kterých se odvíjí další postup kriminalistů.

Proces vyšetřování vražd začíná zpravidla získáním podnětu obsahujícího určitý stupeň podezření, že byl spáchán trestný čin. Podněty k vyšetřování, jejich rozdělení a jejich oznamovatele najdeme ve čtvrté kapitole.

Nejobsáhlejší kapitolou je kapitola pátá, ve které uvádím prvotní vyšetřovací a operativně pátrací úkony. Nejdříve popisují postupy při pátrání po pohřešovaných osobách. Následně přecházím na případy nálezů těla s příznakem násilné smrti a proces ohledání mrtvol, kde dostatečně zabrousím i do oboru soudního lékařství.

Výsledky prvotních vyšetřovacích a operativně pátracích úkonů obsahují informace, které ale jen někdy umožňují objasnit podstatu vyšetřované události a mohou sloužit pouze jako podklad pro jejich pravděpodobné objasnění, tj. pro vytyčování verzí. Proto je v takových případech třeba vytyčovat verze o pachateli, totožnosti oběti, obecné typické verze o podstatě události a příčině smrti, kterým je věnována kapitola šestá.

Postupně navazuje kapitola sedmá a následné vyšetřovací a operativně pátrací úkony. Podrobněji je popsán postup při výslechu obviněného a svědků a jen obecně je objasněno provádění dalších vyšetřovacích úkonů.

Poslední, osmou kapitolou je téma zapojení veřejnosti do vyšetřování, a tedy pomoc veřejnosti při pátrání po neznámém pachateli vraždy a také činnost veřejnosti při hledání pohřešovaných osob. V této kapitole se zmiňují i o kriminalistické prevenci, která ale je bohužel velmi obtížná a má jen malé uplatnění.

Cílem této práce je přinést laické veřejnosti trochu obsáhlejší, ale ucelený, přehledný a srozumitelný pohled do skutečné práce kriminalistů, soudních lékařů, kriminologů a jejich spolupracovníků. Mým osobním cílem ještě je, aby ti lidé, kteří si přečtou moji diplomovou práci, přehodnotili a srovnali seriálové pojetí vyšetřování vraždy (kde se předvádějí neskutečné podmínky a neskutečné výsledky v neskutečných časech) s tím opravdovým a ocenili tak práci celého kriminalistického týmu.

Pojďme se nyní vydat cestou jednotlivých kapitol a nahlédnout tak do kriminalistické teorie i praxe.

1. Vražda

1. 1. Definice vraždy

Ještě donedávna § 219 odst. 1 starého trestního zákona¹, jež byl základní skutkovou podstatou, definoval vraždu jako úmyslné usmrcení jiného, za které bude pachatel potrestán deseti až patnácti lety odnětí svobody. Druhý odstavec téhož paragrafu pak vymezoval případy kvalifikované vraždy, tedy okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby. Naopak mírněji (vzhledem k zvláštnímu duševnímu stavu pachatelky v době trestného činu) byla posuzována vražda novorozeného dítěte matkou v § 220.²

Trestní zákoník³ účinný od 1. 1. 2010 rozlišuje v § 140 tři případy úmyslného usmrcení. Jedním z nich je v prvním odstavci vražda prostá, jejíž horní hranice trestu odnětí svobody dosahuje osmnácti let.⁴

Druhým případem úmyslného usmrcení, jehož sankce se pohybuje mezi dvanácti a dvaceti lety, je vražda spáchaná s rozmyslem nebo po předchozím uvážení. Zákoník však pojem rozmysl nedefinuje. Důvodová zpráva ho pouze odlišuje od afektu a podobných stavů, kdy může jít o „*velmi krátkou úvahu, při níž pachatel jedná uváženě, ale nikoli po předchozím uvážení.*“⁵ Rozmyslem se tedy může rozumět uvážení, myšlenková činnost, která předchází bezprostředně nebo na krátkou dobu spáchání činu, při němž pachatel ještě zvažuje důvody, zda čin spáchat či nikoli a která po časové stránce provází trestné jednání. Především časové vymezení odlišuje rozmysl od předchozího uvážení, které s větším časovým odstupem předchází spáchání trestného činu a vztahuje se nejen na možnost zhodnocení pro a proti, ale také na vypracování plánu, zvolení prostředků a způsobu provedení. Je zde patrné stadium přípravy, kdy pachatel již má určitou představu o postupu, který ale v konečném důsledku vůbec nemusí odpovídat skutečnému spáchání.⁶

¹ Zákon č. 140/1961 Sb., *trestní zákon*, ve znění pozdějších předpisů.

² JELÍNEK, J. a kol.: *Trestní zákon a trestní řád s poznámkami a judikaturou a předpisy související*. 24. aktualizované vydání. Praha: Linde, 2006, s. 252 – 255.

³ Zákon č. 40/2009 Sb., *trestní zákoník*, ve znění pozdějších předpisů.

⁴ JELÍNEK, J. a kol.: *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009, s. 170

⁵ JELÍNEK, J. a kol.: *Trestní právo hmotné*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009, s. 477.

⁶ JELÍNEK, J. a kol.: *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009, s. 170

V třetím případě úmyslného usmrcení se požaduje splnění zvláštních kvalifikačních podmínek. Jde o vraždu za zvlášť přitěžujících okolností vztahujících se k oběma typům výše uvedené vraždy, které podmiňují použití vyšší trestní sazby.

Přísnějšího trestu se užije, pokud k usmrcení jiného dojde zvlášť surovým nebo trýznivým způsobem. „*Zvlášť surovým způsobem spáchání se rozumí vražedný útok s extrémně vysokou, výraznou mírou brutality, která se podstatně vymyká z rámce běžného u většiny trestných činů toho druhu. Typický bude takový způsob agrese pachatele, který je spojen s ubíjením oběti a nápadnější devastací jejího těla. Půjde zpravidla o útok provedený užitím většího počtu nástrojů či mechanismů k usmrcení poškozeného. Jednání spočívající v surovém nakládání s tělem usmrcené oběti, např. zohavení mrtvoly poškozeného, nebo její likvidace po částech apod., není zvlášť surovým způsobem spáchání trestného činu vraždy. Rozhodující bude, jakým způsobem pachatel poškozeného usmrtil. U zvlášť trýznivého způsobu bude záležet na subjektivním prožívání útoku jeho obětí, tedy o mimořádné vystupňované útrapy poškozeného.*“⁷

Další okolností, za kterou bude pachatel potrestán patnácti až dvaceti lety odnětí svobody nebo výjimečným trestem, je vražda spáchaná opětovně, kdy pachatel trestný čin opakuje, přičemž není důležité, aby byl již za trestný čin pravomocně odsouzen; na dvou nebo více osobách; na těhotné ženě; na dítěti mladším patnácti let; na úřední osobě při výkonu nebo pro výkon její pravomoci; na svědkovi, znalci nebo tlumočnickovi v souvislosti s výkonem jejich povinnosti; na zdravotnickém pracovníkovi při výkonu zdravotnického zaměstnání nebo povolání směřujícího k záchraně života nebo ochraně zdraví, nebo na jiném, který plnil svoji obdobnou povinnost při ochraně života, zdraví nebo majetku vyplývající z jeho zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce nebo uloženou mu podle zákona; na jiném pro jeho skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že je skutečně nebo domněle bez vyznání; nebo v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného majetkový prospěch nebo ve snaze zakrýt nebo usnadnit jiný trestný čin nebo z jiné zavrženíhodné pohnutky.⁸

S ohledem na zvláštní pohnutku pachatele spatřuje zákonodárce menší typovou společenskou škodlivost v úmyslném usmrcení podle § 141 TZ. Zabití, jež je privilegovanou skutkovou podstatou úmyslného usmrcení člověka, je trestáno podstatně mírněji než vražda, bylo-li spácháno v silném rozrušení ze strachu, úleku, zmatku nebo jiného omluvitelného

⁷ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní zákon a trestní řád s poznámkami a judikaturou a předpisy související*. 24. aktualizované vydání. Praha: Linde, 2006, s. 253.

⁸ JELÍNEK, J. a kol.: *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009, s. 171 – 172.

hnutí mysli anebo v důsledku předchozího zavrženíhodného jednání poškozeného. „*Silné rozrušení je afektivní reakce pachatele spontánního charakteru. Může být krátkodobá i déle trvající. Strachem rozumíme reakce pachatele na nebezpečí či ohrožení. Úlek a zmatek jsou duševní stavy pachatele, které se projevují v jeho zkratkovité reakci bez konkrétní představy. Jednání v úleku či zmatku je třeba odlišovat od putativní nutné obrany. Předchozím zavrženíhodným jednáním poškozeného může být předchozí fyzické napadení ze strany oběti, její fyzické nebo psychické týrání pachatele, provokace oběti etc. Mezi úmyslným usmrcením a zlým jednáním oběti musí být příčinná souvislost.*“⁹ Jednotlivé duševní stavy evokující silné rozrušení pachatele jsou v § 141 odst. 1 uvedeny demonstrativně, přičemž rozrušení, které provází úmyslné usmrcení, musí být natolik výrazné, že je ho možné považovat po společenské stránce za pochopitelné a do značné míry za ospravedlnitelné. Odst. 2 téhož paragrafu vypočítává okolnosti, za něž pachatele stihne vyšší trest.¹⁰

Další privilegovanou skutkovou podstatou ve vztahu k vraždě je vražda novorozeného dítěte matkou, která je díky konkrétnímu subjektu a specifiku silného rozrušení též speciálním ustanovením ve vztahu k zabití. Pachatelem takového trestného činu tedy může být pouze matka, která v rozrušení způsobeném porodem úmyslně usmrtí při porodu nebo bezprostředně po něm své novorozené dítě.¹¹

⁹ JELÍNEK, J. a kol.: *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009, s. 175.

¹⁰ JELÍNEK, J. a kol.: *Trestní právo hmotné*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009, s. 478.

¹¹ Tamtéž, s. 483.

1. 2. Objekt, objektivní stránka, subjekt, subjektivní stránka vraždy

Objektem trestného činu vraždy je lidský život. Je nezbytně nutné přesně určit počátek a konec lidského života. Soudní praxí i vědou trestního práva je za počátek lidského života považován začátek porodu, tj. okamžik, kdy lidská bytost přestává být plodem a stane se člověkem. Koncem života se na základě lékařských poznatků rozumí biologická smrt mozku, tj. „*takový stav organismu, u kterého je obnovení všech životních funkcí vyloučeno. Úmyslný útok proti životu člověka, v jehož důsledku sice došlo ke klinické smrti, ale životní funkce se včasným lékařským zákrokem podařilo obnovit, je jen pokusem trestného činu vraždy.*“¹² Transplantační zákon z roku 2002 v jednom ze svých ustanovení uvádí, že „*smrt se zjišťuje prokázáním: a) nevratné zástavy krevního oběhu, b) nevratné ztráty funkce celého mozku, včetně mozkového kmene, v případech, kdy jsou funkce dýchání nebo krevního oběhu udržovány uměle.*“¹³ Mezi srdeční zástavou a nenávratným poškozením mozku existuje krátký interval, který nazýváme klinická smrt. Mozkové buňky jsou ale velmi citlivé na nedostatek kyslíku, a tak cca 5 minut po srdeční zástavě odumírají (někdy může být tento interval delší, např. když se člověk v zimě dostane náhle pod led).¹⁴

Objektivní stránkou trestného činu vraždy je úmyslné usmrcení jiného. Takové jednání může spočívat jak v konání, tak i nekonání, tj. v opominutí zvláštní povinnosti pachatele zabránit smrti, s úmyslem usmrtit. Opomenutím takové zvláštní povinnosti konat s ohledem na § 112 není porušení obecné povinnosti poskytnout pomoc dle § 150 TZ. K usmrcení může dojít i jen jedním krátkodobým aktem, nebo i postupným dlouhotrvajícím působením na tělesnou integritu.¹⁵

Subjektem trestného činu vraždy může být kdokoli, kromě § 142 TZ, kdy pachatelem se může stát pouze matka novorozeného dítěte. Ostatní osoby, které by se na takovém činu matky podílely, by spáchaly návod či pomoc k vraždě nebo zabití.¹⁶

Po subjektivní stránce je třeba úmyslu, a to alespoň nepřímého, který se musí vztahovat k následku předpokládaného trestním zákonem – tj. k usmrcení. Obvykle bývá velmi obtížné zjistit, k jakému následku směřoval úmysl pachatele, a proto se často forma zavinění dovozuje z okolností, za nichž k útoku pachatele došlo, z motivu, kterým byl veden, ze situace, která

¹² JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné*. 1. vydání. Praha: Linde, 2005, s. 609.

¹³ § 10 odst. 3 Zákona č. 285/2002 Sb., o darování, odběrech a transplantacích tkání a orgánů a o změně některých zákonů (transplantační zákon), ve znění pozdějších předpisů.

¹⁴ MAČÁK, J., MAČÁKOVÁ, J. *Patologie*. Praha: Grada, 2004, s. 47.

¹⁵ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné*. 1. vydání. Praha: Linde, 2005, s. 610.

¹⁶ JELÍNEK, J. a kol.: *Trestní právo hmotné*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009, s. 480.

útočce předcházela a jakým způsobem byl proveden, jakého nástroje pachatel použil či zda záměrně útočil proti takové části těla, kde se nacházejí orgány důležité pro život, které jsou snadno zasažitelné apod. Zkoumání subjektivní stránky je určujícím kritériem pro použití právní kvalifikace, a tím i pro použití trestní sazby, protože „*trestné činy vraždy a zabití se liší od trestných činů usmrcení z nedbalosti podle § 143, těžkého ublížení na zdraví podle § 145 odst. 1, 3, ublížení na zdraví podle § 146 odst. 1, 4 a ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky podle § 146a odst. 1, 5 a podle § 146a odst. 3, 5 jen formou zavinění ve vztahu k následku usmrcení.*“¹⁷

¹⁷ JELÍNEK, J. a kol.: *Trestní právo hmotné*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009, s. 480.

1. 3. Kriminalistická charakteristika vražd

V kriminalistické praxi se případy sebevraždy, náhlých úmrtí z ne zcela jasné příčiny a pohřešování osob vyšetřují jako vražda, a to až do okamžiku, kdy se jednoznačně prokáže, že se skutečně nejedná o smrt způsobenou cizím úmyslným zaviněním. Jde tedy o případy podezřelých úmrtí, které nemusí být trestnými činy, ale existuje zde, s přihlédnutím ke specifickým zvláštnostem případu, odůvodněný předpoklad, že pravděpodobně došlo k vraždě.

¹⁸ („Náhlým úmrtím se rozumí smrt přirozená (z chorobných příčin) osoby zdánlivě zdravé. Onemocnění se během života buď vůbec neprojevovalo, nebo příznaky trvaly jen krátce a nebyly tak výrazné, aby jim postižený věnoval pozornost a vyhledal lékaře. Smrt proto obvykle nastává zdánlivě uprostřed plného zdraví.“¹⁹)

1. 3. 1. Kritéria typizace způsobů páchání vražd

Způsob páchání vražd vykazuje znaky obecné, které jsou společné pro většinu způsobů jejich páchání, a znaky specifické pouze pro určitý způsob páchání vražd. Pro vypracování metodiky vyšetřování vražd mají největší význam ty aspekty, které určují stupeň jejich přípravy, ozbrojení pachatele, soudně lékařskou charakteristiku usmrcení a způsob utajování vražd.²⁰

1. 3. 1. 1. Stupeň připravenosti

Podle stupně připravenosti dělíme vraždy na nepřipravené a předem připravené.

Vraždy **nepřipravené** jsou takové, u nichž útok následuje bezprostředně nebo velmi krátce po pachatelově rozhodnutí obět' usmrtit. Do této kategorie spadají i případy, kdy úmysl někoho usmrtit sice pachatel pojme dlouho před provedením útoku, avšak další přípravné úkony nepodniká a způsob spáchání nijak nepromyšlí. Svůj úmysl a útok pak provede bezprostředně jako reakci na další vyhocení situace. Zpravidla se jedná o tzv. vraždy z afektu, páchané v emotivně vypjatých situacích, jejichž příčiny jsou často málo významné, kdy pachatelova reakce na podnět je zcela neúměrná. Příkladem takových vyhocených situací jsou hádky, rodinné rozepře, hospodské a jiné rvačky. Tato neadekvátnost jednání je

¹⁸ PORADA, V. a kol. *Kriminalistická metodika vyšetřování*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, s. 77.

¹⁹ BLAŽEJOVSKÝ, M. Je postup policistů při prověřování náhlého úmrtí správný? *Policista*, 2006, č. 3.

²⁰ MUSIL, J. a kol. *Metodika vyšetřování jednotlivých druhů trestných činů*. Praha: Karolinum, 1993, s. 16.

charakteristická pro opilé či psychicky narušené pachatele. Po odeznění afektu se pachatel v řadě případů sám ohlásí na policii, spáchá sebevraždu nebo v opačném případě začne uskutečňovat kroky vedoucí k utajení spáchaného činu.²¹ Předem nepřipravované vraždy se vyznačují následujícími charakteristickými znaky:

- jsou páčány za podmínek pro pachatele nepříznivých, které zvyšují riziko jeho dopadení a usvědčení (např. za přítomnosti svědků, na místě, ke kterému má pachatel úzký vztah či na takovém místě, kde by mohlo být slyšet volání o pomoc apod.);

- jsou páčány buď beze zbraně (např. zardoušením, utlučením, ukopáním apod.), nebo nástrojem, který měl pachatel na místě činu zrovna po ruce (kámen, železná tyč, nůž, sekera, kladivo, výjimečně i střelná zbraň) a tento nástroj je často zanecháván pachatelem na místě činu;

- jak již bylo výše uvedeno, pachatel předem nepřipravené vraždy se obvykle k činu dozná, někdy i sám čin oznámí nebo se rozhodne spáchat sebevraždu;

- pachatel si předem nepromýšlí způsob své obhajoby, nepřipravuje si alibi, což se může velmi pozitivně projevit u prvního výsledku krátce po činu, kdy lze takticky vedeným výsledkem dosáhnout pravdivé výpovědi pachatele o všech okolnostech spáchaného činu a tedy i jeho doznání.²²

O **předem připravovanou vraždu** se jedná tehdy, uplyne-li mezi přijetím rozhodnutí někoho usmrtit a samotným vražedným útokem delší doba, ve které pachatel (příp. spolupachatelé) vyvíjí různé činnosti k vytvoření vhodných podmínek pro usnadnění vraždy a k jejímu utajení. Je charakteristická značným stupněm promyšlenosti jednání pachatele, pečlivosti, důmyslnosti a plánovitosti jejího provedení a utajování.²³

Přípravná jednání nejčastěji spočívají:

- ve vyhlédnutí si oběti (pachatel se blíže seznamuje se životem oběti a jejími zvyklostmi, navazuje s ní kontakt, vybírá vhodné místo a dobu pro útok);

- ve vylákání oběti na předem připravené místo nebo ve vytypování míst a prověřování času, kde se oběť často pohybuje (nejčastěji půjde o odlehlá, nestrážená nebo málo frekventovaná místa apod.);

- v opatřování nebo úpravě zbraní či jiných smrtících předmětů;

- v uskutečňování úkonů k různým inscenacím (směřování události do náhlého úmrtí, nešťastné náhody, nutné obrany, apod.);

²¹ MUSIL, J., KONRÁD, Z., SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 419 – 420.

²² PORADA, V. a kol. *Kriminalistika*. Brno: CERM, 2001, s. 676.

²³ PORADA, V. a kol. *Kriminalistická metodika vyšetřování*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, s. 78.

- ve vytváření podmínek pro přemístění mrtvol, jejího rozčlenění či zničení (obstarání prostředků k její likvidaci, přepravě, vyhlédnutí vhodného místa);
- v opatřování nepravdivého alibi;
- v provádění úkonů ztěžujících identifikaci pachatele (obstaráním převleků, pomůcek k zahalení obličeje, falešné SPZ dopravního prostředku);
- v promýšlení způsobů ničení stop.²⁴

Na rozdíl od předem nepřipravované vraždy je připravovaná vražda páchána za okolností pro pachatele příznivých, které znesnadňují vyšetřování (např. beze svědků, na odlehlém místě). „Mnohé z těchto vražd jsou určitou dobu po spáchání latentní, a proto podezření z vraždy vzniká až po delší době (např. po nález mrtvol, po prověrce oznámení o pohřešování osoby).“²⁵ Dalším typickým znakem připravované vraždy je:

- existence nebezpečí, že vražedný útok se bude opakovat (zejména u sexuálních a loupežných vražd);
- vysoká účinnost zbraní a jiných nástrojů, které mají být k útoku použity, jenž si pachatel zpravidla přináší na místo činu a po činu je i odnáší;
- pachatelovo pokračování (i po dokonání vraždy) v úkonech utajujících čin a
- promýšlení lživé verze jeho budoucí obhajoby a zajišťování nepravdivého alibi.²⁶

1. 3. 1. 2. Fakta použití zbraně

Dle toho znaku lze dělit vraždy na vraždy spáchané se zbraní a na ty, které jsou páchany beze zbraně. „Zbraní v užším kriminalistickém smyslu se rozumí jakýkoliv předmět (nástroj, zařízení, prostředky), který při mechanické interakci (destruktivním působení) je způsobilý učinit útok proti lidskému organismu důraznější než bez použití tohoto předmětu.“²⁷

Vraždou beze zbraně se rozumí usmrcení oběti zardoušením, utopením, otrávením, utlučením rukama a nohama či údery hlavy o pevný, tvrdý předmět.

„**Vražda se zbraní je nejčastěji spáchaná použitím:**

- bodnořezného nástroje (nůž, nůžky, břitva, dýka) nebo sečnou zbraní (šavle, sekyra, srp, kosa, sekáč);

²⁴ Tamtéž, s. 79.

²⁵ PORADA, V. a kol. *Kriminalistická metodika vyšetřování*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, s. 79.

²⁶ Tamtéž, s. 79

²⁷ PORADA, V. a kol. *Kriminalistika*. Brno: CERM, 2001, s. 677.

▪ *nástrojů nejrůznějších druhů: obyčejné železné předměty různých tvarů (tyč, trubka, palice, drát) nebo předměty domácí potřeby (např. pánev, žehlička, láhev) nebo i předměty jiného charakteru (hůl, cihla, kámen, rám, apod.);*

▪ *různých provazů, řemenů, šátků, šál, punčoch apod.;*

▪ *střelné zbraně, nejčastěji krátké střelné zbraně (pistole, revolvery), lovecké zbraně (kulovnice, brokovnice) a někdy vojenské zbraně (puška, samopal), ale i zbraní vyrobenou nebo uzpůsobenou ke konkrétnímu účelu vraždy.“²⁸ Dále pak i granáty a nástražné výbušné systémy.*

Skutečnost, zda pachatel při svém útoku použil zbraně, lze snadno zjistit podle zanechaných stop. Tyto stopy, jež jsou odrazem vlastností a znaků použité zbraně, poskytují informace, které často umožňují individuálně identifikovat vražednou zbraň nebo alespoň určit její skupinovou příslušnost; určit mechanismus usmrcení a někdy též příčinu smrti; uvažovat o osobě a některých vlastnostech pachatele (díky otiskům prstů, krevním či jiným stopám pachatele, které mohou na zbraní zůstat; posouzení, do jaké míry pachatel odborně zacházel se zbraní; dostupnosti některých zbraní jen určitému okruhu osob atd.).²⁹

1. 3. 1. 3. Volba způsobu usmrcení

Tato volba bývá často ovlivněna objektivními možnostmi pachatele (výběr zbraně), vztahem a přístupností k oběti (pro podání jedu), očekávaným odporem oběti, jeho fyzickou dispozicí, jakož i jeho možnostmi subjektivními (motiv a cíl usmrcení).

Vytvořit skutečnou představu o původu jednotlivých zranění a příčině smrti pomáhají při objasňování případu expertizy z oboru soudního lékařství, které rozlišuje tyto základní faktory usmrcení:

► **fyzikální**, jenž se dále dělí na:

▪ ***mechanické***, jejichž důsledky jsou rány řezné, bodné, střelné, rány způsobené tupým nástrojem a udušení. Udušení se při vraždách vyskytuje v podobě strangulace (oběšené, uškrcení, zardoušení), zakrytí zevních dýchacích otvorů a utopení;

▪ ***tepelné***, které reprezentují vliv vysokých nebo nízkých teplot;

▪ ***usmrcení elektrickým proudem a radioaktivní záření***;

²⁸ PORADA, V. a kol. *Kriminalistika I*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého v Olomouci, 1995, s. 53 – 54.

²⁹ MUSIL, J. a kol. *Metodika vyšetřování jednotlivých druhů trestných činů*. Praha: Karolinum, 1993, s. 18.

► **chemické** – např. použitím jedů, léků a různých chemikálií ohrožujících život a zdraví člověka;

► **biologické** – např. ponechání dítěte bez potravy, nepodání inzulínu osobám s diabetes;

► **psychické a jiné** – např. vražda vyčerpáním.

Jednotlivé způsoby usmrcení se vyznačují charakteristickými stopami, jejichž znalost je významná pro poznání celkového mechanismu trestného činu; pro určení povahy a intenzity pachatelova jednání, pro odlišení příbuzných mechanismů usmrcení (oběšení a uškrcení) a zejména odlišení vraždy od sebevraždy.³⁰

1. 3. 1. 4. Způsob utajování

Utajováním můžeme rozumět aktivní činnost pachatele trestného činu, kterou se snaží zasahovat do důkazní situace s cílem zabránit prozrazení jeho brutálního jednání a vyhnout se tak odpovědnosti a následnému trestu.

Utajování s sebou přináší své výhody, ale i nevýhody. Na jedné straně samozřejmě pachateli prospívá, jestliže akt vraždy zůstane neodhalen nebo bude odhalen co nejdéle po činu. Na straně druhé vznikají utajováním činu nové stopy a prodlužuje se doba pobytu pachatele na místě činu, což také zvyšuje možnost jeho odhalení.

Možnosti utajování jsou případ od případu rozdílné, protože jsou ovlivněny nejen schopnostmi samotného pachatele, ale objektivními okolnostmi, kterými jsou např. místo, čas, prostředky apod.³¹

„ Pro utajování vraždy se pachatel rozhodne, jestliže není v časové tísní. Zpravidla volí časově, prostorově a fyzicky nenáročné způsoby utajování. Naopak k časově náročným a složitým způsobům utajování vražd se pachatel rozhodne, je-li mezi ním a obětí nebo místem činu bližší vztah, neboť si je vědom toho, že v takovém případě bude po nález mrtvolý zahrnut do okruhu podezřelých osob.“³²

Za nejčastější jsou považovány úkony pachatele vedoucí k:

▪ **přemístění mrtvolý** z místa činu na jiné (odlehle, skryté) místo s cílem znemožnit zařazení pachatele trestného činu do okruhu podezřelých osob;

³⁰ MUSIL, J., KONRÁD, Z., SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 420 – 421.

³¹ PORADA, V. a kol. *Kriminalistika*. Brno: CERM, 2001, s. 678.

³² Tamtéž, s. 678.

▪ **ukrytí mrtvoly**, které má pachateli poskytnout časový náskok, jenž uplyne od spáchání vraždy po její odhalení;

▪ **rozčlenění mrtvoly** pro její snadnější přemístění či jejímu **zničení** (např. spálením). Toto defenzivní rozčlenění je třeba odlišit od rozčlenění ofenzivního, které je u některých (zejména sadistických) vražd součástí samotného vražedného útoku;

▪ **ničení stop**, o kterých je pachatel přesvědčen, že mohou vést k jeho odhalení;

▪ **ztěžování zjištění totožnosti mrtvoly, opatřování falešných důkazů** (např. odebráním osobních dokladů, snadno identifikovatelných předmětů či devastace těla oběti);³³

▪ **inscenaci jiných skutečností**, aby vzbudil falešný dojem o průběhu události, o osobě pachatele a o jeho motivech. Do nejčastějších napodobování situací se řadí:

▫ **inscenace náhlé, nenásilné smrti**, kde se jedná o předstírání, že smrt nastala z přirozených příčin (v důsledku nemoci, stáří). Taková inscenace je možná jen ve výjimečných podmínkách, kdy vražda nezanechá na těle oběti příliš zjevné stopy násilí. Tato podmínka je splněna např. při otravě, kdy jed je podáván v malých dávkách po delší dobu.

▫ **inscenace nešťastné náhody**, jejíž cílem je vzbudit představu, že k úmrtí došlo neopatrností oběti (např. utonutím při koupání, pádem ze skály při turistice apod.). V určitých případech připustí sám pachatel svou účast na události ve snaze předstírat, že z jeho strany šlo o pouhou nedbalost (např. tvrdí, že v žertu mířil zbraní na poškozeného a myslel, že zbraň není nabitá, přičemž vyšla rána);

▫ **inscenace nutné obrany**, kdy pachatel lživě uvádí, že on sám byl napaden a že oběť usmrtil v sebeobraně. Aby jeho tvrzení působilo věrohodně, způsobuje si sám různá zranění a inscenuje stopy po zápase;

▫ **inscenace sebevraždy**, která je, pro její početné společné objektivní znaky s vraždami, pachateli též využívána k utajení násilné smrti. Inscenátor, jednající zpravidla v silném duševním rozrušení, obvykle opomene vytvořit takové stopy, které by v případě sebevraždy poškozeného musely existovat a na druhou stranu se dopouští některých chyb, ať už nevědomky nebo pramenících z nesprávných subjektivních představ a z neznalosti soudně lékařských poznatků, a vytváří stopy, které naopak u sebevraždy vzniknout nikdy nemohou;

▫ **inscenace jiného motivu** za účelem odvrátit podezření od své osoby. Nejčastěji se finguje loupežný či sexuální motiv (např. pachatel odcizí oběti peněženku, šperky, obnaží ji spodní části těla). Odcizených věcí se pachatel co nejrychleji zbavuje, aby jimi nebyl prozrazen. Pachatel, který má blízký vztah k oběti, často případ údajné vraždy jinou osobou

³³ RYBÁŘ, M. a kol. *Kriminalistika. Metodika vyšetřování vybraných druhů trestných činů*. Plzeň: NAVA, 2008, s. 123.

sám oznámí a uvádí, že oběť našel mrtvou. V takových případech se provádí velmi podrobná časová rekonstrukce pohybu osoby, která čin oznámila, za účelem naleznout případný časový deficit pachatele.³⁴

³⁴ MUSIL, J. a kol. *Metodika vyšetřování jednotlivých druhů trestných činů*. Praha: Karolinum, 1993, s. 20 - 21.

1. 3. 2. Osobnost pachatelů vražd

Zkoumání, kdo je pachatelem trestného činu, jak se pozná, které pohnutky určují jeho jednání, jak se s ním účelně a přiměřeně zachází, jak ho zpět začlenit do společnosti, je jedním z nejdůležitějších úkolů kriminologie, jejíž poznatky se využívají především v kriminalistice, soudní psychiatrii, psychopatologii a trestním právu.³⁵ Vychází se z psychologické definice, ve které se osobnost pachatele chápe jako organický celek duševního života člověka zahrnující jak biologický základ jedince, tak i sociální podmínky jeho života ve společnosti.³⁶ Popis osobnosti pachatele trestné činnosti je důležitým zdrojem pro pochopení a vysvětlení jeho kriminálního chování i pro další zacházení s ním. Zkoumá se psychická stránka konkrétní osoby, a zároveň se zjišťují shody i odlišnosti s osobnostmi ostatních jedinců a skupin jedinců.³⁷

V tomto oddíle je třeba vycházet z výsledků kriminologických výzkumů, které jsou následně potvrzovány i kriminální statistikou, jenž uvádí že:

- vraždy jsou páčány převážně mladými pachateli;
- pachatelé vražd dosahují jen nižší úrovně vzdělání, zpravidla základní;
- velký podíl mezi pachateli vražd tvoří osoby nadměrně požívající alkoholické nápoje (často v podnicích nižších cenových kategorií);
- pachatel je ovlivněn požitím jiné návykové látky;
- značná část pachatelů trpí oligofrenií (slabomyslností);
- převažuje více svobodných a rozvedených pachatelů vražd než ženatých;
- velkou část pachatelů představují psychopati, zejména agresivní a nezdrženliví.³⁸

Mezi pachateli vražd jasně dominují muži. Ještě výraznější převaha mužů je mezi mladistvými delikventy.

V následujících tabulkách³⁹ můžeme sledovat statistiku vražd zjištěných a objasněných v rozdělení dle jejich motivů a pachatelů v posledních pěti letech na území České republiky.

³⁵ KAISER, G. *Kriminologie: Úvod do základů*. Přeložila Helena Válková a kol. Praha: C. H. Beck, 1994, s. 183 – 184.

³⁶ HYHLÍK, F., NAKONEČNÝ, M. *Malá encyklopedie současné psychologie*. Praha: SPN, 1973, s. 103.

³⁷ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. 2. přepracované vydání. Praha: ASPI Publishing, 2004, s. 114.

³⁸ PORADA, V. a kol. *Kriminalistická metodika vyšetřování*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, s. 84.

³⁹ Statistický přehled kriminality: <http://www.policie.cz/web-informacni-servis-statistiky.aspx>

Rok: 2005

vraždy	zjištěno	objasněno	Spácháno skutků			
			Z toho alkohol	Reci-divisté	Nezletilí 1-14 let	Mladiství 15-17 let
loupežné	17	15	1	7	0	0
sexuální	3	2	1	1	0	0
osobní	100	99	23	33	1	1
na objednávku	5	3	0	0	0	0
novorozence matkou	0	0	0	0	0	0
ostatní	61	51	16	22	0	1
celkem:	186	170	41	63	1	2

Rok: 2006

vraždy	zjištěno	objasněno	Spácháno skutků			
			Z toho alkohol	Reci-divisté	Nezletilí 1-14 let	Mladiství 15-17 let
loupežné	23	24	2	12	0	0
sexuální	0	0	0	0	0	0
osobní	106	100	40	37	0	2
na objednávku	2	2	0	2	0	0
novorozence matkou	2	2	0	0	0	1
ostatní	98	76	19	27	1	1
celkem:	231	205	61	78	1	4

Rok: 2007

vraždy	zjištěno	objasněno	Spácháno skutků			
			Z toho alkohol	Reci-divisté	Nezletilí 1-14 let	Mladiství 15-17 let
loupežné	19	16	0	5	0	3
sexuální	3	1	0	0	0	0
osobní	108	106	27	39	1	5
na objednávku	6	6	0	2	0	0
novorozence matkou	0	0	0	0	0	0
ostatní	60	51	17	15	1	2
celkem:	196	180	44	61	2	10

Rok: 2008

vraždy	zjištěno	objasněno	Spácháno skutků			
			Z toho alkohol	Reci-divisté	Nezletilí 1-14 let	Mladiství 15-17 let
loupežné	21	19	4	11	1	1
sexuální	7	8	1	6	0	0
osobní	94	93	40	32	0	3
na objednávku	0	0	0	0	0	0
novorozence matkou	1	0	0	0	0	0
ostatní	79	63	20	29	2	2
celkem:	202	183	65	78	3	6

Rok: 2009

vraždy	zjištěno	objasněno	Spácháno skutků			
			Z toho alkohol	Reci-divisté	Nezletilí 1-14 let	Mladiství 15-17 let
loupežné	23	17	3	11	0	1
sexuální	2	2	1	1	0	0
osobní	87	83	31	39	0	3
na objednávku	4	3	0	1	0	0
novorozence matkou	1	0	0	0	0	0
ostatní	64	52	6	22	0	1
celkem:	181	157	41	74	0	5

Období: 1.1.2010 – 31.10.2010

vraždy	zjištěno	objasněno	Spácháno skutků			
			Z toho alkohol	Reci-divisté	Nezletilí 1-14 let	Mladiství 15-17 let
loupežné	15	10	2	8	0	0
sexuální	1	1	1	1	0	0
osobní	80	77	31	38	1	2
na objednávku	4	1	0	0	0	0
novorozence matkou	1	1	0	0	0	0
ostatní	38	30	9	18	0	1
celkem:	139	120	43	65	1	3

1. 3. 3. Osobnost obětí vražd

Na základě výsledků viktimologických výzkumů můžeme tvrdit, že v absolutní většině případů vražd existuje blízký vztah mezi obětí vraždy a jejím pachatelem (mimo případy vražd na objednávku a loupežných vražd).⁴⁰

K nejčteněji páchaným vraždám patří ty v rodině, kde se mnohdy oběť významně podílí na vzniku kriminogenní situace. Příkladem je týrání a šikanování rodinných příslušníků, dlouhotrvající neřešené konflikty, kvůli nimž se postupně kumuluje napětí ve vztahu, které jednoho dne vyvrcholí ve vražedný útok. Nejčastěji jde o vraždu mezi manželi, resp. mezi partnery, zabití dětí rodiči, či (méně obvyklé) rodičů dětmi, a mordy mezi sourozenci. Z výzkumů též vyplývá, že pokud je vrahem muž, usmrcení se odehrává zpravidla v ložnici. Kdežto když vraždí žena, nejčastějším místem činu bývá kuchyně a vražedným nástrojem kuchyňský nůž, který je nejbliže po ruce, zatímco muž běžně používá ke spáchání činu různé prostředky. Rodinné vraždy se vyznačují v mnoha případech silnou brutalitou a velkým množstvím zasazených ran. Podstatnou roli sehrává vliv silných emocionálních reakcí, dochází k vyhocení situace, která vyústí v tzv. vraždu v afektu.⁴¹

„Nemalý význam pro spuštění vražedného útoku má i chování oběti před činem a v jeho průběhu. Někdy oběť svým chováním (slovní agresí, posměšky apod.) zavdává podnět k vyprovokování útoku proti své osobě, který končí smrtí.“⁴²

U nepřipravených vražd má často oběť možnost obrany proti vražednému útoku. Pokud se oběť odhodlá k obraně, podílí se na tvorbě stop trestného činu, které pomohou k usvědčení vraha.

Nejsnadnější obětí vražedného útoku jsou očekávaně děti, ženy a staří lidé nad 60 let. Podíl žen, které se stávají obětí vraždy, kolísá v závislosti na motivu útočníka. Tak např. výzkum v Německu zjistil, že celkový podíl ženských obětí u trestného činu vraždy činí 58%, obětmi loupežných vražd je 44% žen a sexuálních již 93%.⁴³ Staří lidé nad 60 let jsou, vzhledem k jejich izolaci, tělesné a psychické slabosti a ustáleným zvykům, velmi snadnou obětí loupežných vražd.⁴⁴

⁴⁰ MUSIL, J., KONRÁD, Z., SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2001, s. 384.

⁴¹ ZÁHORSKÁ, J. *Psychologická intervence při vyšetřování trestných činů*. 1. vydání. Praha: Portál, 2007, s. 82.

⁴² MUSIL, J., KONRÁD, Z., SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2001, s. 385.

⁴³ KAISER, G. *Kriminologie*. 8. neubearbeitete Auflage. Heidelberg: C. F. Müller Juristischer Verlag, 1989, s. 291

⁴⁴ KUČHTA, J. a kol. *Kriminologie*. 1. část. Brno: Masarykova univerzita, 1993, s.109 – 110.

Tabulka pohlaví a věk obětí: ⁴⁵

			2000	2003	2004	2005	2006	2007
vraždy	<i>ženy</i>	do 18 let	5	5	4	3	6	0
		18-97 let	36	44	38	35	42	52
	<i>muži</i>	do 18 let	7	3	7	4	1	11
		18-97 let	99	80	67	45	65	52

1. 3. 4. Motivy vražd

Zjištění motivu vraždy má pro kriminalistické poznání a pro objasnění případu zásadní význam, protože lze od něj odvíjet další postup vyšetřování. Motivů jednání pachatelů vražd je spousta. Může jít o motiv:

- vyplývající z konfliktů v mezilidských vztazích, **tzv. osobní** (např. vraždy ze žárlivosti, ze msty, z nenávisti);
- **zištný** (např. loupežné vraždy, vraždy za účelem zmocnění se dědictví);
- **krycí**, který směřuje k vyhnutí se trestní odpovědnosti (např. vražda svědka, policisty při přistižení pachatele při činu, při pronásledování, znásilnění);
- **sexuální** (jde o tzv. vraždu z vlnosti, kdy pachatel potřebuje ke svému sexuálnímu vzrušení utrpení a smrt druhé osoby);
- **z útrpnosti** (euthanasie);
- **politický**.⁴⁶

V posledních době se objevují nová motivační pozadí vražd, jimiž jsou vymáhání dluhů, odstranění konkurence, likvidace spoluúčastníků nekalé obchodní činnosti z obavy před vyzrazením, vynucování poslušnosti uvnitř zločinecké organizace, rasová a národnostní nesnášenlivost, vydírání.⁴⁷

U vraždy novorozeného dítěte matkou jsou spatřovány zcela specifické motivy (např. obava neprovdané ženy před společenským dopadem narození nemanželského dítěte, otec dítěte je muž jiné barvy pleti, tíživá sociální situace apod.).⁴⁸

⁴⁵ 6 – 2. Vybrané trestné činy podle pohlaví a věku oběti.

<http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/kapitola/1413-08--16>

⁴⁶ PORADA, V. a kol. *Kriminalistika*. Brno: CERM, 2001, s. 680.

⁴⁷ MUSIL, J., KONRÁD, Z., SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2001, s. 386.

⁴⁸ PORADA, V. a kol. *Kriminalistická metodika vyšetřování*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, s. 85.

2. Typické stopy

Dříve, než se zmíním o stopách typických pro trestný čin vraždy, bych se pozastavila nad pojmem a významem kriminalistických stop, které hrají obecně v kriminalistické vědě nesmírně důležitou roli. Vlastně samotná definice pojmu kriminalistiky je pojmána jako určitá věda o stopách, zákonitostech jejich vzniku, trvání a zániku.⁴⁹ Jedná se tedy o určité změny, které nastanou poté, co na sebe současně působily dva nebo více objektů. Dle této obecné teorie odrazu dochází k oboustrannému předávání informací o jednotlivých objektech navzájem, a to bez ohledu na to, jakého charakteru jsou navzájem na sebe působící objekty. Takové změny, které mohou nastat jak v neživé (anorganické), tak i v živé (organické) přírodě, nazýváme materiální stopy. Ke změně dochází i ve vědomí (paměti) člověka, které má taktéž schopnost odrazu určitých vlastností a přijímání tak určitých informací. Taková změna vzniká zprostředkovaně pomocí lidských smyslů, tedy zraku, sluchu, čichu, chuti a hmatu.⁵⁰

„Pro kriminalistiku mají význam pouze některé změny, které obecně vzato souvisí s kriminalisticky relevantní událostí. Naprostá většina změn, se kterými se lze setkat, je kriminalisticky irelevantní.“⁵¹ Aby určitý odraz (změna) měl povahu kriminalistické stopy, musí splňovat všechny tři následující podmínky, které kriminalistickou stopu charakterizují. Odraz (změna):

- musí příčinně nebo místně nebo časově souviset s vyšetřovanou událostí;
- musí existovat alespoň od svého vzniku do zjištění;
- musí být vyhodnotitelný současnými kriminalistickými, přírodovědnými a technickými metodami, prostředky a postupy.⁵²

U trestného činu vraždy vzniká široké spektrum materiálních stop, které se mohou nacházet na samotném místě činu, na místě nálezů mrtvol, na místech přípravy a utajování trestného činu, na zbraních a jiných předmětech použitých k usmrcení, na oděvu a těle oběti, na oděvu a těle pachatele.⁵³ Základním principem je skutečnost, že každý kontakt zanechává

⁴⁹ PORADA, V. a kol. *Kriminalistika (úvod, technika, taktika)*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, s. 55

⁵⁰ MUSIL, J., KONRÁD, Z., SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2001, s. 71.

⁵¹ Tamtéž, s. 71.

⁵² PORADA, V. a kol. *Kriminalistika (úvod, technika, taktika)*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, s. 56 – 57.

⁵³ PORADA, V. a kol. *Kriminalistika*. Brno: CERM, 2001, s. 680.

stopu. To znamená, že“každý zločinec něco na místě činu nechává a zároveň si sám s sebou něco odnáší“.⁵⁴

Zejména jde o stopy odrážející informaci o vnější stavbě objektu, který je vytvořil (např. otisky prstů, stopy obuvi, stopy kousnutí, rtů, kolen a loktů, stopy na nábojnicích a střelách, stopy pneumatik motorového vozidla apod.) umožňující identifikaci pachatele, zjištění totožnosti předmětu, kterým byla vražda spáchána, určení mechanismu usmrcení apod.⁵⁵

Zvlášť typické jsou pro vraždu biologické stopy z těla oběti (stopy krve, tkání, vlasy, chlupy, sliny, sperma apod.), které se často zachycují na oděvu, obuvi a těle pachatele. Nestačí-li je pachatel předem odstranit či zničit, mohou vést k jeho usvědčení. Obrovskou důkazní hodnotu mají také analogické biologické stopy pocházející z těla pachatele přenesené na tělo oběti nebo na okolní materiální nosiče.⁵⁶

„V posledních letech mají při vyšetřování vražd stále větší význam mikroskopy (mikročástice), jako jsou nepatrné částice prachu, hlíny, biologických a různých chemických materiálů a analýza DNA, která je v podstatě schopná zjistit individuální shodnost zajištěných biologických stop.“⁵⁷ Analýza deoxyribonukleové kyseliny (DNA) velmi významně zasáhla v polovině 80. let 20. století do vývoje kriminalistiky, protože umožnila z nejrůznějších biologických materiálů s pravděpodobností blízkou jistotě určit jejich původce. Do té doby byla nejrozšířenější metodou analýza krevních skupin, která sice uměla původce materiálu s jistotou vyloučit, ale neumožňovala osobu individuálně identifikovat (např. byla-li stopa spermatu krevně skupinové vlastnosti AB, pak jejím původcem nemohl být podezřelý s krevní skupinou 0).⁵⁸ „Genetická analýza se v kriminalistice uplatňuje jak v přímé identifikaci osob (hledání shody mezi stopami z místa činu a srovnávacími vzorky osob), tak v určování příbuzenských vztahů (to se nejčastěji uplatňuje při identifikaci neznámých mrtvol).“⁵⁹ Již řada států po celém světě si vede svou databázi DNA. V České republice je taková databáze provozována Kriminalistickým ústavem Praha od června 2002. Česká Národní databáze DNA, vzhledem ke krátké době své existence, obsahuje zatím jen relativně malý počet genetických profilů, ale i přesto se už zaznamenaly desítky neočekávaných shod, které mimo jiné objasnily několik velmi závažných násilných trestných činů.⁶⁰

⁵⁴ INNES, B. *Dobrodružství kriminalistiky. Stopy zločinu*. Přeložila Jitka Tůmová a Petr Tůma. Praha: Svojtka&Co., 2001, s. 9 – 10.

⁵⁵ MUSIL, J., KONRÁD, Z., SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2001, s. 386.

⁵⁶ MUSIL, J. a kol. *Metodika vyšetřování jednotlivých druhů trestných činů*. Praha: Karolinum, 1993, s. 23.

⁵⁷ PORADA, V. a kol. *Kriminalistika*. Brno: CERM, 2001, s. 680.

⁵⁸ RAK, R., MATYÁŠ, V., ŘÍHA, Z. a kol. *Biometrie a identita člověka ve forenzních a komerčních aplikacích*. 1. vydání. Praha: Grada, 2008, s. 535 a 558.

⁵⁹ Tamtéž, s. 558.

⁶⁰ Tamtéž, s. 551.

Charakteristické pro vraždu jsou též stopy násilí na těle oběti (rány, škrábance, zlomeniny kostí, výrony, pohmožděniny apod.), které obsahují informace o druhu a intenzitě násilí, o mechanismu a příčině jejich vzniku, o použitém nástroji a umožňují kriminalistům vytvořit celkový obraz o průběhu vyšetřované události. V těchto případech jsou povoláni ke spolupráci soudní lékaři, kteří v rámci své znalecké činnosti stanovují proces vzniklých poranění.⁶¹

„Při spáchání vražd vznikají i stopy závislé na povaze konkrétního případu a způsobu usmrcení. Např. při použití střelné zbraně jsou to stopy na střele a nábojnici od různých částí zbraně, tzv. neidentifikační stopy střelby zblízka na oděvu a těle oběti; u otrav jsou to zbytky jedů, zvratky otrávených jídel a nápojů apod.“⁶²

Při vyšetřování se lze setkat i s paměťovými stopami, vzniklých ve vědomí osob, náhodných pozorovatelů, kteří mohou vypovědět o skutečnostech předcházejících spáchání vraždy nebo o stavu a chování pachatele po spáchání činu. V některých případech existují i očití svědci, kteří sledovali průběh nebo jen určitou fázi vyšetřované vraždy. V případě pokusu vraždy je velmi důležitým svědkem oběť, která pachatelovy útoky přežila, jež může poskytnout mnoho relevantních informací (např. o vztahu mezi ní a pachatelem, o průběhu jednání a o chování pachatele po činu, o případné přípravě, ale také údaje směřující k identifikačním znakům dosud neznámého pachatele).⁶³

„Zvláštní kategorie jsou svědci těchto trestných činů, kteří, zejména v posledních letech, se bojí vypovídat z obavy před mstou a buď tvrdí, že nic neviděli, nebo že si na událost nepamatují. V těchto případech nezbyvá, než pokusit se získat výpověď návrhem na výslech formou tzv. utajeného svědka (§ 55 TŘ), třeba s možností využití modulátoru hlasu, kdy obhájce obviněného bude sedět v jiné místnosti a bude poslouchat jeho výpověď, ale hlas bude mít i změněn, aby ani tímto způsobem nemohl rozpoznat, kdo vypovídá. Někdy se vyplatí i svědkovi prakticky předvést funkci tohoto zařízení a v řadě případů se podaří svědky tímto způsobem přesvědčit, že nakonec vypovídají.“⁶⁴

Paměťové stopy ve vědomí samotného pachatele jsou obvykle velmi ucelené a kvalitní. Pachatel vnímá situaci velmi pozorně a vnímané skutečnosti si také dobře pamatuje. Vzhledem k mimořádné závažnosti a výjimečnosti skutku se i po činu ve vzpomínkách k událostem často vrací, což zpomaluje proces zapomínání. Příliš silné emoce mohou naopak

⁶¹ PORADA, V. a kol. *Kriminalistická metodika vyšetřování*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, s. 86.

⁶² MUSIL, J. a kol. *Metodika vyšetřování jednotlivých druhů trestných činů*. Praha: Karolinum, 1993, s. 23.

⁶³ MUSIL, J., KONRÁD, Z., SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2001, s. 387.

⁶⁴ PORADA, V. a kol. *Kriminalistika*. Brno: CERM, 2001, s. 681.

vést k jeho úplné nebo částečné ztrátě paměti, kterou pak po velmi podrobných výsleších a vyšetřeních duševního stavu potvrdí či vyvrátí znalci.⁶⁵

⁶⁵ Tamtéž, s. 681.

3. Typické vyšetřovací situace

Na počátku vyšetřování, v závislosti na charakteru, rozsahu a obsahu informací uvedených v podnětu k zahájení trestního stíhání, se můžeme setkat s následujícími vyšetřovacími situacemi:

3. 1. Je podezření z vraždy, mrtvola však chybí

Typickou vyšetřovací situací jsou případy pohřešovaných nebo nezvěstných osob. „*Nezvěstnost osoby nepostačuje k zahájení trestního stíhání (mohla odcestovat na neznámé místo, ztratila paměť a nachází se v léčebném ústavu, spáchala sebevraždu a její mrtvola nebyla nalezena apod.)*.“⁶⁶ Vyšetřování této typické situace nadmíru komplikuje absence těla oběti a stopy na něm, které by prokázalo fakt násilného usmrcení člověka. Proto jsou počáteční operativně pátrací úkony zaměřeny k nalezení mrtvoly, případně vedeny ke zjištění takových informací, které poukazují na možnost spáchání trestného činu.⁶⁷

Zahájení vyšetřování je podmíněno oznámením (od příbuzných, sousedů, poštovních doručovatelů apod.), že se určitá osoba pohřešuje, nebo je nezvěstná a přitom musí existovat skutečnost, která upozorňuje na možnost násilného usmrcení. Podezření z vraždy pohřešovaných nebo nezvěstných osob je podporováno zjištěním těchto skutečností:

- jsou nalezeny stopy svědčící o možnosti vraždy (např. krevní stopy v bytě pohřešovaného);
- existence konfliktů nebo zjištěné nepřátelství mezi pohřešovaným a jinými osobami, existence výhružných nebo vyděračských dopisů apod.;
- pohřešovaný neučinil žádné opatření nasvědčující dobrovolnému odchodu (nevezal si s sebou peníze, oblečení, věci denní potřeby);
- nejsou zjištěny žádné důvody k tajnému přesídlení, sebevraždě apod.⁶⁸

„*V těchto případech je třeba provádět pečlivé šetření a od samého počátku zajišťovat všechny důkazy, které by později, např. při nálezů těla, mohly být využity.*“⁶⁹ Jde hlavně o biologické materiály (chlupy, vlasy z hřebene, z kterých se zjistí DNA) a daktyloskopické otisky v bytě pohřešovaného. Takové důkazy mohou vést, při pozdějším nálezů těla již

⁶⁶ PORADA, V. a kol. *Kriminalistika*. Brno: CERM, 2001, s. 681.

⁶⁷ MUSIL, J., KONRÁD, Z., SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2001, s. 387 – 388.

⁶⁸ MUSIL, J. a kol. *Metodika vyšetřování jednotlivých druhů trestných činů*. Praha: Karolinum, 1993, s. 24.

⁶⁹ PORADA, V. a kol. *Kriminalistika*. Brno: CERM, 2001, s. 681.

v hnilobném rozkladu, k identifikaci. Důležité je též zjistit, co měla pohřešovaná osoba naposledy na sobě, jaké předměty měla při sobě, s kým a kde byla naposledy viděna atd. Všechny tyto informace se uloží do pátracího svazku, a pokud se později prokáže, že osoba byla zavražděna, mohou významně pomoci v pátrání po pachateli.⁷⁰

3. 2. Je podezření z vraždy, mrtvola nebo její části jsou nalezeny, totožnost mrtvoly však není známa

Kriminalistická praxe potvrzuje, že vraždy, u nichž není zjištěna totožnost nalezeného těla nebo její části, zůstávají zpravidla neobjasněny.

„Složitě a velmi obtížné je ztotožnění mrtvoly, která je ve značném stupni rozkladu, bez oděvu a předmětů, ke kterým by měla určitý vztah, nebo je nalezena na odlehlém místě, které navíc ani není místem spáchání trestného činu.“⁷¹ V těchto případech je zjištění identity nalezeného těla hlavním úkolem celého vyšetřování. Významnou roli při zjišťování totožnosti mrtvého sehrává soudně lékařská expertiza, velkou pomocí je též vyhlášení místního nebo celostátního pátrání a využití hromadných sdělovacích prostředků.⁷²

3. 3. Je podezření z vraždy, mrtvola nebo její části jsou nalezeny a totožnost mrtvoly je známa

Ve většině případů je totožnost oběti zřejmá, ať už z dokladů, které má osoba u sebe, nebo díky příbuzným či sousedům, kteří tělo identifikují. U pohřešovaných osob ji lze zjistit podle fotografií, metodou superprojekce a analýzou DNA.⁷³

Tato situace umožňuje kriminalistům, aby postupovali taktickým směrem „od oběti k pachateli“, kdy zkoumají vztahy oběti s okolím a vytyčují verze o možných příčinách násilného usmrcení, motivu a hlavně jeho pachateli.⁷⁴

Při vyšetřování vražd se též rozlišuje situace, kdy podezřelý pachatel je znám a lze mu sdělit obvinění, od situace, kdy podezřelý dosud znám není.

⁷⁰ Tamtéž, s. 681.

⁷¹ MUSIL, J., KONRÁD, Z., SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2001, s. 388.

⁷² MUSIL, J. a kol. *Metodika vyšetřování jednotlivých druhů trestných činů*. Praha: Karolinum, 1993, s. 24.

⁷³ PORADA, V. a kol. *Kriminalistika*. Brno: CERM, 2001, s. 682.

⁷⁴ MUSIL, J., KONRÁD, Z., SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2001, s. 388.

3. 4. Pachatel je znám

V případech, kdy podezřelý z trestného činu vraždy je znám, vznikají rozdílné vyšetřovací situace v souvislosti se stanoviskem, které obviněný zaujme ke vznesenému obvinění.

▪ **Obviněný se doznává (plně nebo částečně).** Přičemž platí, že pouhé doznání samo o sobě nestačí pro odsouzení obžalovaného a je třeba přezkoumat všechny okolnosti případu.⁷⁵

▪ **Obviněný popírá spáchání vraždy.** Obviněný buď popírá přítomnost na místě činu, nebo svou přítomnost na místě činu přiznává, ale událost vysvětluje např. jako nešťastnou náhodu, nutnou obranu, sebevraždu.⁷⁶

▪ **Obviněný odmítá vypovídat.** Zákon dává obviněnému právo vyjádřit se ke všem skutečnostem, které se mu kladou za vinu, nikoli však povinnost. Trestní řád hned na dvou místech (§ 92 odst. 1 a § 164 odst. 3) výslovně zakazuje, aby byl obviněný k výpovědi nebo k doznání jakýmkoli způsobem nucen.⁷⁷

„Ať již obviněný doznává, či popírá spáchání vraždy, pokud je ochoten vypovídat, je třeba jej vždy co nejpodrobněji vyslechnout a v protokolu vše naprosto přesně zadokumentovat, protože při další práci s ohledem na postupně zajišťované důkazy (ať již věcné – výsledky expertiz, nebo výslechy svědků, dalších obviněných, rekonstrukce události atd.) lze na detailech buď potvrzovat, nebo vyvracet výpověď obviněného.“⁷⁸

3. 5. Pachatel není znám

Není-li pachatel znám, vzniká daleko složitější vyšetřovací situace, jejíž řešení záleží na množství a hodnotě informací, které umožní vymezit okruh podezřelých. Zjišťují se obchodní a osobní vztahy oběti s dalšími subjekty, shromažďují se informace vedoucí k objasnění motivu, způsobu spáchání atd. Zároveň je třeba nahlédnout do kriminalistických záznamů a porovnat nynější řešený případ s dosud neobjasněnými případy a provádět psychologické profilování pachatele.⁷⁹

„Získané informace by se měly týkat zejména vnějších znaků, umožňujících identifikaci pachatele (anatomické znaky, stopy, které by mohly vzniknout na pachateli, jeho oděvu, obuvi

⁷⁵ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 5. aktualizované vydání. Praha: Linde, 2007, s. 345.

⁷⁶ PORADA, V. a kol. *Kriminalistická metodika vyšetřování*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, s. 88.

⁷⁷ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.

⁷⁸ PORADA, V. a kol. *Kriminalistická metodika vyšetřování*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, s. 88.

⁷⁹ MUSIL, J., KONRÁD, Z., SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2001, s. 388.

apod.) a subjektivních a sociálně-psychologických znaků (intelekt), psychické vlastnosti, vztah k oběti a k místu, kde byl spáchán čin, zda se jedná o recidivistu apod. “⁸⁰

Z okruhu všech podezřelých osob lze pak určit osobu, proti které vzniká důvodné podezření, že se dopustila vraždy a zahájit tak pro ní trestní stíhání.

⁸⁰ PORADA, V. a kol. *Kriminalistika*. Brno: CERM, 2001, s. 682.

4. Podněty k vyšetřování

Proces vyšetřování vraždy je obvykle odstartován podnětem, který zahrnuje určitý stupeň podezření, že byl spáchán trestný čin. „Lze důvodně předpokládat, že latence vražd se v posledních letech podstatně zvýšila. Lze to dokumentovat řadou dodatečně objasněných případů a rostoucím počtem pohřešovaných podnikatelů.“⁸¹ Latence (neboli skrytost, utajenost) může být někdy zapříčiněna nepečlivým postupem lékaře, přehlédnutím málo zjevných znaků násilné smrti při vystavování úmrtního listu. Určitou míru latence lze spatřovat u pohřešovaných osob, vražd novorozeného dítěte matkou nebo u cizinců pobývajících nelegálně na našem území.⁸²

Podnět k zahájení trestního řízení pro podezření z vraždy je dvojího typu:

- **oznámení nálezů mrtvol s známkami násilné smrti nebo nálezů její části;**
- **oznámení o pohřešování osoby.**⁸³

Nejčastěji pochází oznámení od:

- **občanů** (oznámení o nálezů mrtvol s příznaky násilného usmrcení nebo její rozčleněné části, oznámení vraždy očitým svědkem, oznámení občanů o náhlém zmizení resp. nezvěstnosti, určité osoby za okolností odůvodňujících podezření z úmyslného usmrcení);
- **organizací** (oznámení o okolnostech, které poukazují na spáchání vraždy, např. podezřelý úmrtí zaměstnance, hosta v ubytovacím zařízení atp.);
- **pracovníků zdravotní služby** (o ošetření osoby s vážným zraněním, které bylo podle všeho způsobeno útokem jiné osoby);
- **operativně pátracích pracovníků, orgánů činných v trestním řízení** v souvislosti s výkonem služby nebo při vyšetřování jiné trestné činnosti;
- **samotného pachatele** (zejména od pachatele předem nepřipravované vraždy, u vraždy v afektu mezi příbuznými apod.).⁸⁴ „Podávají-li oznámení krátce po spáchání činu, nacházejí se obvykle ve velmi špatném duševním stavu (vedoucím někdy ke spáchání sebevraždy). Při přijímání takového oznámení se doporučuje zajistit přítomnost psychologa nebo psychiatra a pachateli věnovat zvýšenou pozornost, aby nemohlo dojít k sebevraždě nebo pokusu o sebevraždu.“⁸⁵

⁸¹ PORADA, V. a kol. *Kriminalistika*. Brno: CERM, 2001, s. 683.

⁸² MUSIL, J. a kol. *Metodika vyšetřování jednotlivých druhů trestných činů*. Praha: Karolinum, 1993, s. 26.

⁸³ PORADA, V. a kol. *Kriminalistická metodika vyšetřování*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, s. 90.

⁸⁴ Tamtéž, s. 90 – 91.

⁸⁵ MUSIL, J., KONRÁD, Z., SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2001, s. 389.

5. Prvotní vyšetřovací a operativně pátrací úkony

Počáteční úkony v procesu vyšetřování trestného činu vraždy se liší v závislosti na typických vyšetřovacích situacích.

5. 1. Případy, kdy mrtvola nebyla nalezena

V případech pohřešovaných osob, kdy mrtvola dosud chybí, je třeba zaměřit počáteční úkony k nalezení pohřešované osoby.⁸⁶ Takovými prvotními úkony jsou:

- **Výslech oznamovatele, příbuzných, sousedů, známých a spolupracovníků pohřešované osoby.** Při výslechu je třeba postupovat obezřetně, protože mezi vyslýchanými osobami může být i samotný pachatel vraždy. Proto je zároveň vhodné prověřovat jejich alibi a jejich vztah k pohřešované osobě s ohledem na možnost lživé výpovědi. Cílem výslechu je zjistit informace o okolnostech a době, kdy byla pohřešovaná osoba naposledy spatřena, zjistit podrobný popis pohřešovaného a jeho oblečení, způsob života, zvyky, styky, vztahy, plány do budoucna, zdravotní stav a informace podporující domněnku, že se stala obětí trestného činu.⁸⁷

- **Operativně pátrací opatření k vypátrání pohřešované osoby nebo její mrtvoly.** Pátrání se provádí nejdříve v místě posledního a předpokládaného pobytu zmizelé osoby a postupně se podle potřeby zaměřuje i na jiná místa. Do pátrání je vhodné zapojit co nejširší veřejnost. „*Podaří-li se vymezit prostor, kde by se mohla nacházet mrtvola pohřešované osoby, jsou zde organizovány rozsáhlé hledací akce za pomoci služebních psů, techniky a speciálních jednotek.*“⁸⁸

- **Využití kriminalistických evidencí.** Administrativní pátrání srovnává údaje získané v průběhu pátrání s údaji, které jsou obsaženy v evidencích neznámých mrtvol a kostrových nálezů z doby předpokládaného zmizení pohřešované osoby. Pokud existuje podezření, že některá mrtvola dosud neznámé totožnosti odpovídá pohřešovanému, provedou se úkony k ověření její totožnosti na základě shody jejich identifikačních znaků.⁸⁹

- **Ohledání bytů, různých nebytových prostor a pracoviště pohřešované osoby.** Účelem prohlídek je nalézt možné nebo předpokládané stopy vraždy, nebo také výhružné

⁸⁶ MUSIL, J., KONRÁD, Z., SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2001, s. 390.

⁸⁷ Tamtéž, s. 390.

⁸⁸ MUSIL, J. a kol. *Metodika vyšetřování jednotlivých druhů trestných činů*. Praha: Karolinum, 1993, s. 30.

⁸⁹ PORADA, V. a kol. *Kriminalistika*. Brno: CERM, 2001, s. 684.

dopisy či dopisy na rozloučenou. Jsou prohledávány osobní věci pohřešované osoby, její korespondence, záznamy v diáři, telefonní seznamy, databáze počítače, elektronické zápisníky, úkryty apod.⁹⁰

▪ **Úkony a šetření za účelem zjištění a prověření informací o způsobu života, stycích a majetkových poměrech pohřešované osoby.** Cílem takových šetření je získání a prověření informací o rodinných vztazích, obchodních stycích, podnikatelských aktivitách a majetkových poměrech pohřešované osoby, též zkoumání jejích zálib a zájmů.⁹¹

▪ **Zadržení korespondence,** která je doručována na jméno pohřešované osoby. Všechna její pošta se analyzuje, aby bylo možné získat co nejvíce informací o pohřešované osobě a jejích aktivitách. Pokud někdo oznámí, že obdržel dopis od pohřešovaného, je nezbytné prošetřit okolnosti jeho odeslání a podrobit dopis rozboru ručního písma, protože v nemálo případech vrah falšuje rukopis nebo podpis oběti, aby vzbudil dojem, že oběť je naživu.⁹²

5. 2. Případy nálezu mrtvoly s příznaky násilné smrti

V případech, kdy je nalezena mrtvola se známkami násilné smrti, je prvotním vyšetřovacím a operativně pátracím úkonem zejména:

▪ **Ohledání místa nálezu mrtvoly a místa činu.** Místo, kde byla mrtvola nalezena, se ne vždy kryje s místem činu, tj. s místem, kde došlo k usmrcení oběti resp. kde se uskutečnilo jednání společensky škodlivé.⁹³ Skutečností, která potvrzuje domněnku, že místo nálezu mrtvoly není totožné s místem činu, může být to, že:

▫ *na místě nálezu těla oběti se nachází pouze nepatrné množství krevních stop, které je nepřiměřené vzhledem k zjištěné povaze vražedného útoku (např. oběti bylo zasazeno mnoho bodnořezných ran, které by vyvolaly silné krváčení, avšak na místě nálezu mrtvoly se našlo nezvykle málo krevních stop);* nebo

▫ *na místě schází stopy zápasu, i když lze podle okolností případu soudit, že se oběť bránila;* nebo

▫ *na místě byly shledány stopy po vlečení mrtvoly, stopy obuvi, dopravních prostředků apod.;* nebo

⁹⁰ MUSIL, J., KONRÁD, Z., SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2001, s. 294, s. 390 – 391.

⁹¹ Tamtéž, s. 391.

⁹² MUSIL, J. a kol. *Metodika vyšetřování jednotlivých druhů trestných činů*. Praha: Karolinum, 1993, s. 30.

⁹³ Tamtéž, s. 31.

▫ *na základě soudně lékařského zkoumání byla zjištěna manipulace s mrtvolou, čím došlo např. k přemístění posmrtných skvrn, k narušení mrtvolné ztuhlosti atp.;*

▫ *nalezená mrtvola je částečně nebo úplně odkrytá (zakopaná v zemi, zaházená roštím apod.).*⁹⁴

*„Příčinou tohoto nesouladu může být cílevědomá činnost pachatele (např. přemístění mrtvoly), ale i jednání jiných osob (např. při poskytování první pomoci) nebo oběti, která se po způsobení zranění ještě pohybuje a umírá na jiném místě.“*⁹⁵

Pokud se při vyšetřování prokáže, že místo nálezu mrtvoly není místem činu, je třeba vytýčit verze, kde mohlo k vraždě dojít. I po určité době je možné na místě činu nalézt řadu významných stop vedoucích k usvědčení pachatele. *„Taktika ohledání místa nálezu mrtvoly a místa činu, způsob vyhledávání, fixace, zajišťování stop a věcných důkazů na nich se zásadně neliší od ohledání místa činu při vyšetřování jiných trestných činů.“*⁹⁶ Zvláštností v případě trestného činu vraždy je tělo oběti jakožto velmi důležitý zdroj informací a tzv. lože mrtvoly, jejichž prohlédnutím začíná celý proces ohledávání.⁹⁷

Prostor, ve kterém se tělo nachází, zahrnuje i trasy příchodu a odchodu vraha, proto se hranice ohledání místa činu vymezují ve větším rozsahu než obvykle. Postup ohledání se liší v závislosti na tom, zda se provádí v místnosti nebo v terénu. V místnosti se nejprve ohledá podlaha, čímž se zabraňuje poškození stop a čelí vzniku nových stop od osob, které provádí vyšetřování. Posléze se zkoumají předměty jedním směrem podél stěn od vchodu a na konec do středu místnosti. V terénu se obvykle postupuje excentricky po spirále od těla oběti nebo od tzv. uzlových bodů (např. zbraň či jiné předměty zanechané pachatelem na místě činu, stopy po zápase, stopy pohybu pachatele, krevní stopy apod.).⁹⁸ Pokud se ohledává větší prostor, třeba různě členitého terénu, zvolí se raději frontální postup, kdy skupina pracovníků postupuje v čelní linii nebo se místo rozdělí na čtverce, které se prohledávají systematicky jeden za druhým.⁹⁹

Jestliže byla nalezena jen část mrtvoly, ohledá se místo nálezu i samostatné části. Po ostatních částech mrtvoly, které zatím chybí, je nutné pátrat nejen v nejbližším okolí (odpadkové koše, sklepy, vodní stoky, studny atp.), ale i ve vzdálenějších oblastech. Dochází také k zajištění obalu či předmětu, v němž byla část mrtvoly zabalena resp. přepravena.¹⁰⁰

⁹⁴ PORADA, V. a kol. *Kriminalistika*. Brno: CERM, 2001, s. 685.

⁹⁵ PORADA, V. a kol. *Kriminalistická metodika vyšetřování*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, s. 92.

⁹⁶ MUSIL, J., KONRÁD, Z., SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2001, s. 393.

⁹⁷ Tamtéž, s. 393.

⁹⁸ MUSIL, J. a kol. *Metodika vyšetřování jednotlivých druhů trestných činů*. Praha: Karolinum, 1993, s. 27.

⁹⁹ PORADA, V. a kol. *Kriminalistika*. Brno: CERM, 2001, s. 685.

¹⁰⁰ PORADA, V. a kol. *Kriminalistická metodika vyšetřování*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, s. 93.

„Všechny počáteční operativně pátrací úkony musí směřovat ke zjištění chybějících částí (někdy jsou odeslány poštou nebo železnicí do různých míst), totožnosti oběti (podle zvláštních znaků, znaků obalu, prověrkou v místech odeslání, podle evidence pohřešovaných osob apod.).“¹⁰¹

Výsledky ohledání jsou dokumentovány běžnými kriminalisticko technickými způsoby a prostředky (protokolem, videozáznamem, fotografií).¹⁰²

▪ **Ohledání těla mrtvolý.** Ohledání samotné mrtvolý má dvě fáze, přičemž první fází je orientační ohledání, tj. na místě nálezu mrtvolý nebo na místě činu, a druhou je ohledání podrobné, které se uskutečňuje na pitevním stole.¹⁰³

Prohlídku mrtvého je vždy povinen provést lékař, jehož primárním úkolem je konstatovat smrt a její příčiny. Pokud není na místě nálezu těla přítomna Policie ČR, bezodkladně ji zavolá.¹⁰⁴ Domnívá-li se lékař, že došlo k trestnému činu, je žádoucí, aby policii doporučil i výjezd soudního lékaře. K prohlídce zemřelého přistoupí lékař až po dohodě s policejním orgánem, který nejdříve zajistí stopy v okolí zemřelého a provede fotodokumentaci polohy mrtvolý. Teprve potom může lékař s tělem manipulovat, zaměřit se na posmrtné změny, zkoumat vnější poranění na těle oběti a mechanismus jejich vzniku a stanovit předběžnou dobu smrti a příčinu smrti.¹⁰⁵

Posmrtné změny se postupně vyvíjí v různých časových horizontech. Mezi časné posmrtné změny patří:

▫ **Chladnutí mrtvolý,** které je následkem vyrovnávání tělesné teploty s teplotou okolního prostředí, ve kterém se tělo nachází. K poklesu teploty těla dochází přibližně o 1 °C za hodinu, přičemž první hodinu po smrti je pokles teploty pomalejší, pak se zrychluje a pár hodin před vyrovnáním s okolní teplotou opět klesá pomaleji. Rychlost chladnutí ovšem ovlivňuje řada faktorů, např.:

► Teplota zevního prostředí. V uzavřeném prostoru chladne mrtvola pomaleji, kdežto ve volné přírodě v mrazivé zimě může dojít k vyrovnání teploty s okolím již za půl hodiny až

¹⁰¹ MUSIL, J. a kol. *Metodika vyšetřování jednotlivých druhů trestných činů*. Praha: Karolinum, 1993, s. 27.

¹⁰² Tamtéž, s. 27.

¹⁰³ MUSIL, J., KONRÁD, Z., SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2001, s. 393.

¹⁰⁴ Vyhláška č. 19/1988 Sb., o postupu při úmrtí a o pohřebnictví, ve znění zákona č. 256/2001 Sb.

¹⁰⁵ KVAPILOVÁ, H. *Soudní lékařství pro právníky*. 1. vydání. Dobrá Voda u Pelhřimova: Aleš Čeněk, 1999, s. 29 – 30.

jednu hodinu, na jaře zhruba za 6 hodin a v létě za 8 až 10 hodin.¹⁰⁶ „Leží-li neoblečené tělo v prostředí s vyšší teplotou, dojde odpařováním vody z kůže ke „zpocení“ mrtvoly.“¹⁰⁷

► Oblečení, přikrytí těla. Mrtvole teple oblečené, přikryté nebo zabalené v peřinách klesá teplota pomaleji.¹⁰⁸

► Věk, velikost těla, množství tuku. Platí že, čím je tělo menší, tím chladne rychleji, a proto rozkouskované části mrtvoly chladnou rychleji než těla neporušená, teplota těla dětí, starých osob, lidí hubených a lidí malého vzrůstu klesá rychleji.¹⁰⁹ „Nahé tělo průměrné hmotnosti vychladne zpravidla do 28 hodin, obézní do 41 hodin, velmi hubený do 19 hodin.“¹¹⁰

► Způsob a příčina smrti. Lidé pomalu umírající (na rozdíl od lidí náhle zemřelých) chladnou rychleji, protože u nich nastává chladnutí již v agónii. Např. při vykrvácení klesá teplota těla rychleji, při udušení naopak pomaleji.¹¹¹

Mrtvola však nechladne stejnoměrně. Nejdříve (již za 1 až 2 hodiny po smrti) chladnou periferní části těla (obličej, nohy, ruce), na druhou stranu nejdéle se teplota udržuje v podpaží, v bedrech, uvnitř těla pak v ledvinách a v oblasti vnitřního genitálu.¹¹²

Díky vztahu mezi poklesem tělesné teploty mrtvoly a dobou, která uplynula od smrti, můžeme přibližně určit dobu smrti. „Nejlépe je měřit teplotu ve dvou, popřípadě třech stejných intervalech v prostředí, ve kterém byla mrtvola nalezena, zjistit pokles v těchto intervalech a z průměru hodnot vypočítat zpětně dobu, kdy nastala smrt.“¹¹³

▫ **Posmrtné skvrny**, které vznikají klesáním krve a tělních tekutin do nejnižší položených částí těla. Jde o červeno-fialové skvrny na povrchu těla vzniklé následkem gravitace, které jsou plně viditelné po 6 až 8 hodinách po smrti.¹¹⁴ „Posmrtné skvrny nejsou patrné na místech, kde působí tlak podložky, různých předmětů nebo oděvu. Lokalizace posmrtných skvrn závisí na poloze mrtvoly. U těla ležícího na zádech nejsou tedy patrné na lopatkách, hýždích a lýtkách.“¹¹⁵ Při manipulaci s mrtvolou do prvních 6 hodin po smrti se skvrny přemístí do nového nejnižší uloženého místa, za 6 až 12 hodin po smrti se taktéž stěhují, avšak na původních místech již zůstávají zčásti patrné.¹¹⁶ Z umístění mrtvolných

¹⁰⁶ Kolektiv autorů. *Soudní lékařství*. 1. vydání. Praha: Grada, 1999, s. 41, 68.

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 41.

¹⁰⁸ TESAŘ, J. *Soudní lékařství*. 3. doplněné vydání. Praha: Avicenum, 1985, s. 222.

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 222.

¹¹⁰ Tamtéž, s. 222.

¹¹¹ STREJČ, P. *Soudní lékařství pro právníky*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2000, s. 17.

¹¹² Kolektiv autorů. *Soudní lékařství*. 1. vydání. Praha: Grada, 1999, s. 41.

¹¹³ TESAŘ, J. *Soudní lékařství*. 2. doplněné a přepracované vydání. Praha: Avicenum, 1976, s. 74.

¹¹⁴ Kolektiv autorů. *Soudní lékařství*. 1. vydání. Praha: Grada, 1999, s. 43.

¹¹⁵ Tamtéž, s. 43.

¹¹⁶ STREJČ, P. *Soudní lékařství pro právníky*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2000, s. 17.

skvrn můžeme usuzovat, v jaké poloze se tělo nacházelo a z barvy lze vyvodit možnou příčinu smrti (např. při otravě oxidem uhelnatým jsou skvrny jasně až třešňově červené, u kyanidu draselného nebo morfinu načervenalé, kyseliny chlorovodíkové našedlé, při utopení a u zmrzlých mrtvol narůžovělé). Posmrtné skvrny je třeba odlišovat od krevních výronů, které jsou většinou černé, nemizí a (na rozdíl od skvrn) jsou ostře ohraničeny.¹¹⁷

▫ **Posmrtná ztuhlost**, která dle dosavadních poznatků nastává postmortálním rozštěpením kyseliny adenosinotriphosforečné (ATP), bez které si svalové vlákno neudrží elasticitu a tím dochází ke kontrakci hladkých a příčně pruhovaných svalů.¹¹⁸ Mrtvolná ztuhlost se vyvíjí obvykle descendentně (sestupně), tj. postupuje od hlavy směrem dolů, kdy nejdříve (avšak až po srdci) tuhne žvýkácí a šíjové svalstvo (za 1 až 3 hodiny), obličejové, pak následuje svalstvo končetin horních (4 až 6 hodin) a dolních (6 až 8 hodin). Vzácně může dojít k posmrtné ztuhlosti v ascendentním (vzestupným) pořadí, tj. od dolních končetin směrem nahoru, pokud smrti předcházela velká svalová námaha dolním končetin. K úplné a zcela rozvinuté ztuhlosti tak obvykle dochází za 6 až 8 hodin. V praxi to znamená, že mrtvému nelze otevřít ústa, horní končetiny mohou být ohnuty v loktech, prsty jsou křečovitě sevřeny do dlaně.¹¹⁹

Posmrtná ztuhlost však trvá jen několik hodin až dnů, poté totiž mizí ve stejném pořadí, v jakém nastala. Pokud dojde k mechanickému porušení mrtvolné ztuhlosti pohybem některých svalových částí, např. při překládání mrtvého na pitevní stůl, do rakve apod., může se po určité době, pokud byla porušena ještě ve stadiu svého vývoje, znovu obnovit.¹²⁰ „Ztuhlost se však již nemůže vyvinout na svalových vláknech, která byla ve stavu mrtvolné ztuhlosti nezvratně natažena. Z toho vyplývá, že na horních končetinách se mrtvolná ztuhlost opět obnoví, pokud byla porušena zhruba do 7 hodin po smrti. Jestliže byla ztuhlost porušena za více než 9 hodin po smrti, k obnovení ztuhlosti již nedochází.“¹²¹

Rychlost nástupu a délka trvání posmrtné ztuhlosti může ovlivňovat řada okolností, kterými jsou např.:

¹¹⁷ TESARĚ, J. *Soudní lékařství*. 3. doplněné vydání. Praha: Avicenum, 1985, s. 228.

¹¹⁸ Kolektiv autorů. *Soudní lékařství*. 1. vydání. Praha: Grada, 1999, s. 45.

¹¹⁹ TESARĚ, J. *Soudní lékařství*. 3. doplněné vydání. Praha: Avicenum, 1985, s. 231.

¹²⁰ KVAPILOVÁ, H. *Soudní lékařství pro právníky*. 1. vydání. Dobrá Voda u Pelhřimova: Aleš Čeněk, 1999, s. 40.

¹²¹ KVAPILOVÁ, H., DOGOŠI, M. *Soudní lékařství pro právníky a policisty*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, s. 77.

► Mohutnost svalstva. Posmrtná ztuhlost nastává dříve a trvá déle u lidí svalnatých než u slabších a obéznějších jedinců. Taktéž na levé srdeční komoře se projevuje výraznější ztuhlost, protože má více svaloviny než pravá srdeční komora.¹²²

► Výměna látek před smrtí. Dřívější nástup a delší trvání mrtvolné ztuhlosti má za následek těžká svalová práce, křeče, které předcházely smrti, silné vzrušení.¹²³ „*Obecně lze říci, že svalové skupiny před smrtí nejintenzivněji pracující tuhnou dříve (např. svaly úst a krku).*“¹²⁴

► Teplota prostředí. Platí, že čím nižší je teplota okolí, tím pomaleji ztuhlost nastává a trvá déle, a tím pádem čím vyšší je teplota okolního prostředí, tím rychleji nastupuje proces tuhnutí, který ale dříve pomíjí.¹²⁵ „*Zmrzne-li člověk ve stadiu ztuhlosti, pak ztuhlost mizí zároveň s rozmrznutím mrtvolu.*“¹²⁶

Tzv. kataleptická ztuhlost je zvláštním případem posmrtné ztuhlosti vznikajícím téměř v okamžiku smrti, při které dochází k zachování polohy těla a výrazu obličeje ve stavu, v jakém se nacházely zaživa v momentě smrti. Nejčastěji je pozorována po traumatech mozku a míchy, ale také u otravy oxidem uhelnatým, při výbuchu, vzácně u oběšení. Těla takových zemřelých jsou nacházena v různých, často až neuvěřitelných, polohách (např. stojí, sedí, drží šálek u úst nebo drží jiný předmět v ruce, což je zvláště důležité v případech, kdy při sebevraždě zůstane zbraň v ruce).¹²⁷

„*Podle stavu ztuhlosti možno přibližně soudit na dobu, jaká uplynula od smrti (v souhlase i s jinými známkami). To je možné ovšem jen v prvních třech dnech, kdy zjišťujeme, zda ztuhlost začíná, nebo je plně vyvinutá, nebo již pomíjí. Nesmíme zapomenout, že manipulace s mrtvolou může ztuhlost zrušit. Kataleptická ztuhlost nám pak ukazuje polohu těla v okamžiku smrti.*“¹²⁸

Dále je vhodné připomenout, že za postmortálním odchodem stolice či moči nestojí posmrtná ztuhlost, ale ochabnuté svalstvo konečníku a ochabnutí svěračů močového měchýře.¹²⁹

▫ **Zasychání mrtvolu**, které vzniká odpařováním vody z povrchu těla a klesáním krve a tělních tekutin do spodních částí těla, což vede k poklesu hmotnosti těla a orgánů (uvádí se, že za normálních okolností se hmotnost mrtvého těla sníží o 7,7 g na 1 kg tělesné hmotnosti

¹²² TESARĚ, J. *Soudní lékařství*. 3. doplněné vydání. Praha: Avicenum, 1985, s. 231.

¹²³ Kolektiv autorů. *Soudní lékařství*. 1. vydání. Praha: Grada, 1999, s. 46.

¹²⁴ Tamtéž, s. 46.

¹²⁵ TESARĚ, J. *Soudní lékařství*. 3. doplněné vydání. Praha: Avicenum, 1985, s. 232.

¹²⁶ Tamtéž, s. 232.

¹²⁷ Tamtéž, s. 234.

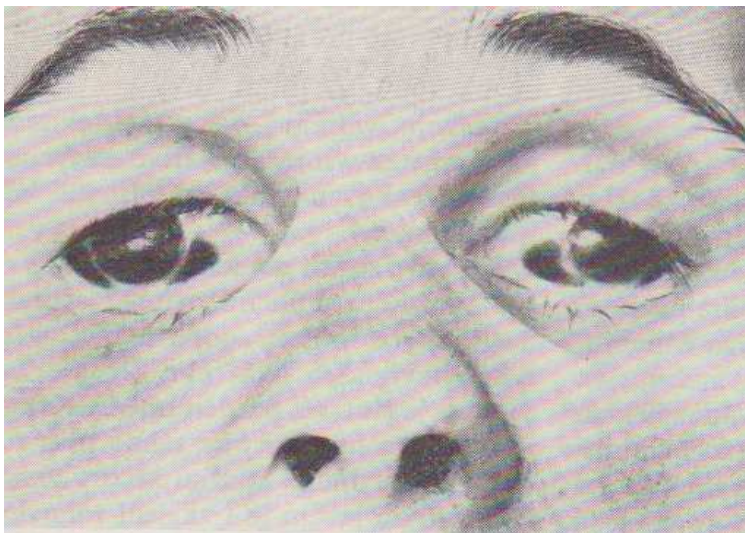
¹²⁸ TESARĚ, J. *Soudní lékařství*. 3. doplněné vydání. Praha: Avicenum, 1985, s. 234.

¹²⁹ Tamtéž, s. 233.

za 1 den). Zasychání ovlivňuje prostředí, ve kterém se mrtvola nachází, tj. teplota okolí a proudění vzduchu.¹³⁰

Nejdříve zasychají tenká a zaživa vlhká místa na pokožce (šourek, stydké pysky, řitní otvor, v podpaží a u ženy pod prsy) a místa s porušenou vrstvou kůže (např. kožní oděrky, poškození kůže po štípnutí hmyzem). „*Oděrky vzniklé zaživa zasychají obzvláště rychle. Oděrky vzniklé po smrti jsou spíše zažloutlé, oděrky vzniklé zaživa jsou hnědožluté a posléze hnědé nebo červenohnědé.*“¹³¹ Poškození rohové vrstvy kůže, ke kterému došlo krátce před smrtí nebo v okamžiku smrti, se však projeví později – teprve až pokožka vyschne. Proto se může stát, že lékař, který provádí prohlídku mrtvého těsně po jeho smrti, přehlédne např. rýhu při oběšení či uškrcení, oděrky způsobené prsty či nehty při rdoušení nebo otisk dezénu pneumatiky.¹³² „*Doporučuje se tam, kde je podezření z takového poškození, urychlit vysušení pokožky na podezřelém místě elektrickým vysoušečem vlasů – fénem. Proto se za 24 až 48 hodin po smrti může na těle zemřelého objevit větší počet povrchních poranění kůže nežli krátce po smrti.*“¹³³

Zasychání v obličeji je na první pohled nejvíce patrné na rtech a na spojivce oční koule, pokud ovšem zůstaly oči po smrti otevřeny (na rozdíl od zasychání oční rohovky projevující se jejím zkalením, které nastane, i když je oko zavřené). Na zevní části rtů se vytváří žlutohnědý až temně hnědý proužek. Ve stejné barvě v podobě příčného pruhu nebo trojúhelníku zasychá i oblast oční spojivky.¹³⁴

Obrázek 1.

Posmrtné zasychání – trojúhelníkovité zaschnutí na rohovce¹³⁵

¹³⁰ Kolektiv autorů. *Soudní lékařství*. 1. vydání. Praha: Grada, 1999, s. 42.

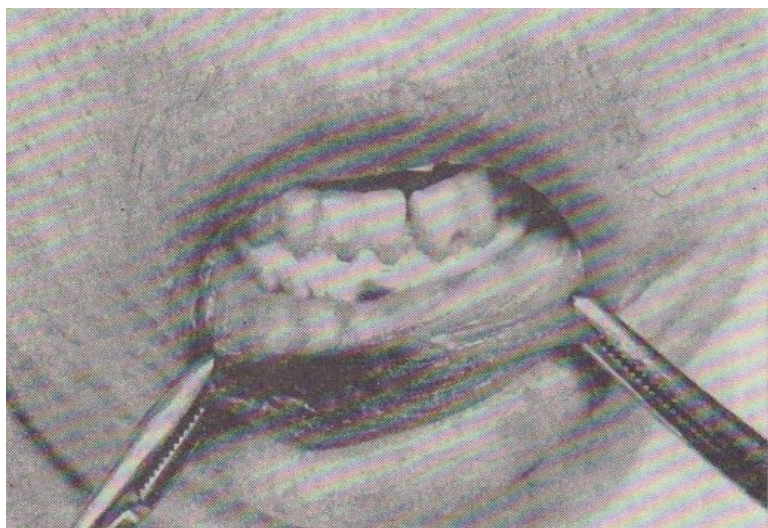
¹³¹ TESAŘ, J. *Soudní lékařství*. 3. doplněné vydání. Praha: Avicenum, 1985, s. 223.

¹³² KVAPILOVÁ, H. *Soudní lékařství pro právníky*. 1. vydání. Dobrá Voda u Pelhřimova: Aleš Čeněk, 1999, s. 43.

¹³³ Tamtéž, s. 43.

¹³⁴ KVAPILOVÁ, H., DOGOŠI, M. *Soudní lékařství pro právníky a policisty*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, s. 79.

¹³⁵ TESAŘ, J. *Soudní lékařství*. 2. doplněné a přepracované vydání. Praha: Avicenum, 1976, s. 76.

Obrázek 2.

Posmrtné zasychání – zaschnutí rtů¹³⁶

„*Jakmile nastane smrt, ztrácí tkáň odolnost vůči trávicím šťávám a ty začnou působit na vlastní tkáň*“¹³⁷, čímž dochází k posmrtnému trávení neboli k fermentativní autolýze. Takový proces probíhající bez účasti bakterií, při kterém se pomocí enzymů rozkládají cukry, tuky a bílkoviny, je brzy narušován posmrtnou hnilobou. Hniloba spolu s tlením jsou považovány za tzv. pozdní posmrtné změny. Jde o rozkladné procesy, na kterých se již podílejí bakterie, kvasinky, nižší houby a jiné mikroorganismy, vedoucí k úplné destrukci mrtvol.¹³⁸

▫ **Hniloba** je způsobena hnilobnými bakteriemi, které se vyskytují v každém živém lidském těle (zejména v tlustém střevě). Nejsou ale patogenní, protože zaživa neproniknou přes střevní sliznici. Tuto obrannou schopnost však sliznice po smrti ztrácí a tím se bakterie rychle šíří do celého těla (hlavně žilami). Bakterie ze střevního obsahu způsobují štěpení bílkovin, při kterém se uvolňuje sirovodík, jenž má spolu s krevním barvivem za následek nazelenalé zbarvení kůže (zvláště v oblasti břicha) a orgánů.¹³⁹ Se vznikem dalších hnilobných plynů (např. oxidu uhličitého, amoniaku) se mrtvola mění až k nepoznání. Břicho se vzdouvá, kůže je zelenohnědá a slizká a asi po týdnu od smrti se v ní tvoří hnilobné puchýře vyplněné hnědočervenou tekutinou, které snadno praskají a olupují se.¹⁴⁰ Po dvou týdnech se začíná pokožka odlučovat, uvolňují se vlasy, chlupy, později pak i nehty.

¹³⁶ TESAŘ, J. *Soudní lékařství*. 2. doplněné a přepracované vydání. Praha: Avicenum, 1976, s. 76.

¹³⁷ TESAŘ, J. *Soudní lékařství*. 3. doplněné vydání. Praha: Avicenum, 1985, s. 235.

¹³⁸ Tamtéž, s. 235.

¹³⁹ Kolektiv autorů. *Soudní lékařství*. 1. vydání. Praha: Grada, 1999, s. 48.

¹⁴⁰ KVAPILOVÁ, H., DOGOŠI, M. *Soudní lékařství pro právníky a policisty*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, s. 80.

Hnilobný proces probíhá nejpomaleji v zemi, dvakrát rychleji pak ve vodě a na vzduchu dokonce šestkrát rychleji než v zemi.¹⁴¹

Obrázek 3.

Hniloba v obličeji¹⁴²

▫ **Tlení** nelze od hniloby přesně odlišit. Probíhá řadu let a svými oxidačními pochody přispívá k úplnému rozkladu mrtvoly. Po 10 letech zbudou z mrtvoly kosti a chrupavky propojené silnými vazy a šlachovými úpony. Po 20 letech zůstávají zachovány pouze jednotlivé kosti s tukovou dřeví, které jsou od sebe navzájem oddělené, a vlasy.¹⁴³

„Pro obvyklý průběh dekompozice mrtvého těla je třeba určité teploty, přiměřeného množství vzduchu a vlhkosti. Nejsou-li všechny tři uvedené faktory v přiměřeném poměru, rozkladné procesy se zpomalí a případně změní.“¹⁴⁴ Jednou ze zvláštních forem posmrtného rozkladu je **zmýdelnění**, při kterém se tuková tkáň mění na zvláštní šedohnědě bělavou mazlavou páchnoucí hmotu, která pak na vzduchu zasychá a přestává zapáchat. Ke zmýdelnění dochází ve vlhkém prostředí při nedostatku vzduchu (např. u zemřelých ve vodě). Takový proces je pozorovatelný nejdříve za 3 měsíce po smrti, přeměna celého těla nastane po 2 až 3 letech, přičemž samotný vznik tukové přeměny je urychlován teplem a na druhou

¹⁴¹ STREJČ, P. *Soudní lékařství pro právníky*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2000, s. 19.

¹⁴² TESAŘ, J. *Soudní lékařství*. 2. doplněné a přepracované vydání. Praha: Avicenum, 1976, s. 92.

¹⁴³ HIRT, M. a kol. *Soudní lékařství pro posluchače Právnické fakulty Masarykovy univerzity*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 1995, s. 10.

¹⁴⁴ KVAPILOVÁ, H., DOGOŠI, M. *Soudní lékařství pro právníky a policisty*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, s. 81.

stranu zpomalován chladem.¹⁴⁵ „Ze soudně lékařského hlediska je významné, že na zmýdelněném těle lze ještě i po mnoha letech zjistit známky poranění.“¹⁴⁶

Jestliže se mrtvola nachází v suchém prostředí s proudícím teplým vzduchem, vede to k vysušování těla, tedy k tzv. **mumifikaci**, která je další zvláštní formou posmrtného rozkladu těla. Vysušování zasáhne nejdříve kůži, pak i vnitřní orgány, až zaschne celá mrtvola. Tělo ztrácí tělesné tekutiny a podíl solí, což má za následek postupný úbytek hmotnosti mrtvoly. Váha mumifikovaného dospělého člověka se tak pohybuje pouze mezi 5 až 7 kilogramy.¹⁴⁷ „Obrysy těla jsou zachovány, kůže je pergamenovitá, tmavě hnědá, zprohýbaná a tuhá, naléhá přímo na kosti, protože vymizel podkožní tuk.“¹⁴⁸ K vysušování těla dochází např. v suchých a dobře větraných částech domu, půdách, senících, v horkém písku apod. Mumifikované tělo se nemění mnoho let. Jeho pitvou je možné zkoumat různá poranění, především na kostře.¹⁴⁹

Mrtvola může projít i dalšími změnami, které mohou způsobit jak domácí nebo lesní zvířata, tak ptáci a hmyz. Především vyčnívající části obličeje a prsty končetin můžou být v uzavřených místnostech okousány psem, kočkou či krysami. Ve volné přírodě zvířata jako např. lišky, jezevci nebo divoká prasata mohou zavléct končetiny neznámo kam. Draví ptáci zase svým zobákem způsobují na těle mrtvoly poranění, která se podobají bodným ranám. Co ale můžeme na mrtvole pozorovat nejdříve, je působení hmyzu. Již v době krátce po smrti se objevují nakladená muší vajíčka v tělních otvorech či ranách, a za jeden až dva dny lze spatřit larvy, které svými enzymy poškozují měkké tkáně. V závislosti na stáří mrtvoly, místu a teplotě okolí se na těle vyskytují i jiné druhy hmyzu, k jejichž určení může být přizván entomolog, který tak také může být velmi nápomocen při zjišťování doby smrti.¹⁵⁰

Při určování doby smrti platí, že čím delší doba od smrti uplyne, především při nástupu hnilobných změn, tím je určení doby smrti obtížnější a samozřejmě méně přesné, protože již nelze využít a získat informace o časných posmrtných změnách. V takových případech vyžaduje určování doby smrti obrovské zkušenosti.¹⁵¹

¹⁴⁵ KVAPILOVÁ, H. *Soudní lékařství pro právníky*. 1. vydání. Dobrá Voda u Pelhřimova: Aleš Čeněk, 1999, s. 46 – 47.

¹⁴⁶ Tamtéž, s. 47.

¹⁴⁷ Kolektiv autorů. *Soudní lékařství*. 1. vydání. Praha: Grada, 1999, s. 53.

¹⁴⁸ Tamtéž, s. 53.

¹⁴⁹ Tamtéž, s. 53.

¹⁵⁰ STREJČ, P. *Soudní lékařství pro právníky*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2000, s. 19.

¹⁵¹ ŠTEFAN, J., MACH, J. *Soudně lékařská a medicínsko-právní problematika v praxi*. Praha: Grada, 2005, s. 12.

▪ Soudně lékařská expertiza

Při ohledání těla mrtvoly nebo její části je pro řešení důležitých otázek nezbytná úzká spolupráce vyšetřovatele se soudním lékařem. Jde hlavně o rozlišení vraždy od sebevraždy a určení způsobu usmrcení. Lékař stanovuje charakter poranění, druh zbraně, možné postavení pachatele a oběti a mnoho dalšího a pomáhá tak při volbě prvotních vyšetřovacích úkonů. A proto jestliže existuje podezření, že smrt člověka byla způsobena trestným činem, musí se mrtvola prohlédnout a pitvat.¹⁵² „*Otázky, které zkoumá soudně lékařská expertiza, závisí na konkrétních okolnostech vyšetřovaného trestného činu. Mezi nejdůležitější a nejčastěji se vyskytující otázky patří: zjištění příčiny smrti; popis všech zranění na těle oběti, určení, která z nich jsou smrtelná, která byla způsobena za živa a která po smrti; určení mechanismu usmrcení (jakým směrem, jakou silou a jakým prostředkem byly vedeny rány a zda lze podle jejich umístění určit vzájemné postavení útočníka a oběti; jaká doba uplynula od smrti do ohledání (pitvy) mrtvoly; jakým způsobem a jakým prostředkem byla nalezená část mrtvoly oddělena od těla oběti, apod.*“¹⁵³ Znalci jsou kladeny i jiné specifické otázky. Určuje pohlaví, věk, popř. zvláštní znaky mrtvoly, zda nalezené části jsou částí člověka, jestli uvedené části patří k jednomu lidskému tělu apod.¹⁵⁴

¹⁵² MUSIL, J. a kol. *Metodika vyšetřování jednotlivých druhů trestných činů*. Praha: Karolinum, 1993, s. 29.

¹⁵³ PORADA, V. a kol. *Kriminalistická metodika vyšetřování*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, s. 94.

¹⁵⁴ Tamtéž, s. 94.

6. Vyšetřovací verze

Práce na místě činu je základem pro zdárný chod vyšetřování vraždy. Kriminalisté pracující na případu se musí velmi podrobně seznámit s místem činu a nalezenými stopami, aby pak na jejich základě společně s výsledky soudní pitvy mohli vytvořit předpoklad, co se odehrálo a zformovali reálné verze, které se budou následně prověřovat.¹⁵⁵ Výsledky prvotních vyšetřovacích a operativně pátracích úkonů obsahují informace, které ale jen někdy umožňují objasnit podstatu vyšetřované události a některé její další okolnosti, protože v kriminalistické praxi z velké části takto získané informace nemohou s určitostí vysvětlit podstatu, ani mnohé prvky či okolnosti události a mohou sloužit pouze jako podklad pro jejich pravděpodobné objasnění, tj. pro vytyčování verzí. Proto je v takových případech třeba vytyčovat verze o pachateli, totožnosti oběti, obecné typické verze o podstatě události a příčině smrti (vražda, sebevražda, usmrcení z nedbalosti, neopatrnost oběti apod.).¹⁵⁶

6. 1. Verze vytyčované na základě informací o místě činu, o situaci na místě činu a ze stop na místě činu.

Ve vztahu k místu činu je třeba, aby vyšetřovací tým zjistil odpovědi na dvě otázky, a to: proč se na tomto místě oběť trestného činu zdržovala a proč si toto místo zvolil pachatel k uskutečnění svého úmyslu spáchat trestný čin. Zjištění těchto důvodů může být podkladem k vytyčování různých verzí:

- a) verze, že pachatelem je osoba, kterou oběť znala a důvěřovala jí vyplývá ze zjištění, že oběť byla zavražděna na místě, ke kterému neměla žádný vztah a na které byla pod nějakou záminkou pachatelem vylákána.¹⁵⁷
- b) verze, že pachatel dobře zná místní poměry a že se v okolí mohou vyskytovat osoby, které ho viděly v blízkosti tohoto místa vyplývá ze zjištění, že pachatel byl dobře informován o vhodném místě, kde lze spáchat vraždu.¹⁵⁸
- c) verze o blízkém vztahu mezi obětí a pachatelem vyplývá ze zjištění, že samotná oběť pachateli otevřela dveře a pustila ho do bytu, že spolu jedli, pili apod.¹⁵⁹

¹⁵⁵ PORADA, V. a kol. *Kriminalistická metodika vyšetřování*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, s. 94.

¹⁵⁶ MUSIL, J. a kol. *Metodika vyšetřování jednotlivých druhů trestných činů*. Praha: Karolinum, 1993, s. 30.

¹⁵⁷ PORADA, V. a kol. *Kriminalistika*. Brno: CERM, 2001, s. 686.

¹⁵⁸ Tamtéž, s. 686.

¹⁵⁹ MUSIL, J. a kol. *Metodika vyšetřování jednotlivých druhů trestných činů*. Praha: Karolinum, 1993, s. 31.

- d) verze k zjištění totožnosti pachatele vyplývající z poznatku, že se pachatel na místě činu zdržoval delší dobu (umyl si ruce, ukryl mrtvolu aj.) a tím pádem na místě pravděpodobně zanechal stopy (otisky prstů, obuvi, nedopalky cigaret apod.), které ho pomohou identifikovat.¹⁶⁰

6. 2. Verze vytyčovaná na základě způsobu páchaní a utajování vražd

„Způsob páchaní vražd se odráží ve stopách, které umožňují vytyčovat verze o motivu jednání a po zjištění motivu vytyčovat verze o osobě pachatele.“¹⁶¹ (Např. Je velmi doporučováno přizvat sexuologa, aby podal cenné informace o druhu sexuální deviace a typu osoby pachatele, vykazuje-li vražda v jednání pachatele znaky sexuální deviace.) Ze způsobu spáchání (intenzita útoku, použití určité zbraně či jedu) můžeme vyvodit i vlastnosti pachatele.¹⁶² *„Použil-li pachatel jako nástroj usmrcení předměty nalezené na místě činu, vytyčuje se verze, že se jedná o nepřipravenou vraždu a že vražedný úmysl pojal pachatel až na místě činu.“¹⁶³*

Pro vytyčování verzí se využívá i informací o způsobu utajování. Jestliže pachatel neprojevil žádnou nebo jen nepatrnou snahu o utajení trestného činu a můžeme-li předpokládat, že nebyl v časové tísní, lze se domnívat, že k oběti neměl blízký vztah, který by na něho vrhal stín podezření. Na druhou stranu volil-li pachatel složitý a časově náročný způsob utajení, lze vytyčit verzi, že buď je zde vztah mezi pachatelem a místem činu, nebo je pachatel vázán blízkým vztahem k oběti.¹⁶⁴

6. 3. Verze vytyčované na základě informací o osobě oběti

Známe-li totožnost oběti, můžeme získat mnoho informací o jejím předchozím způsobu života, o jejích zvycích, povaze, zálibách, vztazích k jiným lidem (se kterými měla nepřátelské styky) a majetkových poměrech. Právě mezi osobami, se kterými se dostala oběť do konfliktu, by se mohl nacházet vrah. Nebo může jít také o osobu, která znala majetkové

¹⁶⁰ PORADA, V. a kol. *Kriminalistika*. Brno: CERM, 2001, s. 686.

¹⁶¹ Tamtéž, s. 686.

¹⁶² Tamtéž, s. 686 – 687.

¹⁶³ MUSIL, J. a kol. *Metodika vyšetřování jednotlivých druhů trestných činů*. Praha: Karolinum, 1993, s. 31.

¹⁶⁴ PORADA, V. a kol. *Kriminalistická metodika vyšetřování*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, s. 96.

poměry oběti, věděla např. o ukrytých cennostech a vraždu spáchala ze zjištěných důvodů.¹⁶⁵
„Informace o osobě oběti a verze, které lze na jejich základě vytyčovat, mají zvláštní význam při vyšetřování případů nezvěstných osob, kdy zpravidla nejsou k dispozici jiné údaje.“¹⁶⁶

¹⁶⁵ Tamtéž, s. 96.

¹⁶⁶ MUSIL, J. a kol. *Metodika vyšetřování jednotlivých druhů trestných činů*. Praha: Karolinum, 1993, s. 31.

7. Následné vyšetřovací a operativně pátrací úkony

7. 1. Výslech osoby obviněné z vraždy

Příprava a samotné provádění výslechu obviněné osoby jsou vyšetřovacími úkony velmi pracnými, složitými a odpovědnými, a to jak při výslechu osoby doposud bezúhonné, tak při výslechu mnohonásobného recidivisty. Postoje těchto dvou protichůdných osob, nařčených ze spáchání trestného činu vraždy, ke vznesenému obvinění a i k výpovědi se liší.¹⁶⁷

Ve většině případů hrozba přísné sankce vede pachatele vraždy k popírání své účasti na vraždě nebo ke snaze alespoň snížit míru své odpovědnosti. Pachatel předem nepřipravené vraždy dopředu nepromýšlí způsob své obhajoby, nemá připravené potvrzení svého alibi a v jeho obhajobě lze spatřit logické rozpory, jejichž využitím je možno dosáhnout pravdivé výpovědi. Naopak pachatel vraždy předem připravované (např. vraždy na objednávku) má zpravidla promyšlenou lživou verzi své budoucí obhajoby, někdy i obstarané nepravdivé alibi, čímž velice znesnadňuje vyšetřovatelům práci při získání pravdivé výpovědi. Existují i případy, kdy pachatel sám oznámí trestný čin a popravdě o celé události vypovídá. Výjimečně se lze setkat i s případy nepravdivého doznání a sebeobviňování.¹⁶⁸

„Vzhledem k tomu, že se vraždy odehrávají většinou beze svědků, je možno některé z těchto okolností, zvláště subjektivní fakty, zjistit pouze z výpovědi pachatele. Taktiku výslechu je nutno volit s přihlédnutím ke zvláštnostem vyšetřovaného případu, individualitě obviněného, jeho vztahu k objasnění trestného činu, rozsahu a kvalitě důkazního materiálu.“¹⁶⁹ S ohledem na tyto okolnosti je proto nezbytně nutné se na výslech obviněného pečlivě připravit, zvážit různé druhy a varianty výpovědi a reakce na ně. Stále častěji se při řešení těchto případů využívá konzultace s policejními psychology.¹⁷⁰

První výslech obviněného je velmi důležitý. Neméně pak i první výslech pachatele, který se k činu doznal. Je třeba, aby byl obviněný vyslechnut za přítomnosti svého obhájce do nejmenších detailů k okolnostem, které vraždě předcházely a k průběhu celé události, protože se často stává, že si obviněný ve vazbě promýšlí svou obhajobu a začíná útok směřovat do nutné obrany nebo nešťastné náhody.¹⁷¹

¹⁶⁷ MUSIL, J. a kol. *Metodika vyšetřování jednotlivých druhů trestných činů*. Praha: Karolinum, 1993, s. 32.

¹⁶⁸ MUSIL, J., KONRÁD, Z., SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2001, s. 395.

¹⁶⁹ PORADA, V. a kol. *Kriminalistika*. Brno: CERM, 2001, s. 688.

¹⁷⁰ Tamtéž, s. 688.

¹⁷¹ PORADA, V. a kol. *Kriminalistická metodika vyšetřování*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, s. 78.

Zvláště nutné je také dbát na včasnost výslechu obviněného, protože včasný výslech přispívá velkou měrou na získání pravdivé výpovědi nebo doznání.

Po obsahové stránce by měl být výslech veden tak, aby se zjistily tyto informace:

- Okolnosti o přípravě vraždy. Jde o okolnosti, které vraždě předcházely a které se odehrály bezprostředně před vraždou, příčinu konfliktu a otázku, zda existoval nějaký vztah mezi obětí a obviněným.
- Detailní popis dne vraždy. Co, kdy, kde, s kým obviněný dělal, zejména v kritickou dobu, aby bylo možné jeho pohyb ověřit jinými důkazy.
- Mechanismus spáchání vraždy. Jde o odpověď na otázku, jakými prostředky, pohyby a intenzitou byl veden útok, jak se oběť bránila, v jakém postavení se nacházeli obviněný a oběť.
- Jednání po spáchání vraždy, jednání k utajovanému činu, manipulace s mrtvolou, nakládání s odcizenými předměty, zbraní apod.¹⁷²

Trestním řádem je výslovně zakázáno obviněného k výpovědi nebo doznání jakýmkoli způsobem donucovat. O právu nevypovídat musí být obviněný náležitě poučen. „*Provádění opakovaných výslechů obviněného za tím účelem, aby se tak dosáhlo doznání, je porušením zákazu donucování.*“¹⁷³

7. 2. Výslech svědků

Definici svědka bychom v trestním řádu hledali marně. Avšak s ohledem na § 97 trestního řádu, můžeme dovodit, že „*svědek je osoba rozdílná od obviněného, která byla vyzvána orgánem činným v trestním řízení, aby jako svědek vypovídala o skutečnostech, které vnímala svými smysly, tedy viděla, slyšela, bezprostředně vnímala atd.*“¹⁷⁴ Takovou zprávu však může podat jen ta osoba, která onu skutečnost sama vnímala, proto je tedy svědek nezastupitelný jinou osobou v procesu vyšetřování.

Při vyšetřování vraždy jsou jako svědci přizvány k výslechu osoby, které viděly pachatelův útok, slyšely volání oběti o pomoc, viděly pachatele přicházet na místo, kde posléze došlo ke spáchání trestného činu, nebo ho viděly z tohoto místa odcházet, osoby, které byly na tomto místě krátce před vraždou, které našly mrtvolu, oznámily vraždu. Vyslýchají se také osoby, které mohou svědčit o vztahu mezi pachatelem a obětí před činem, osoby, které

¹⁷² Tamtéž, s. 97.

¹⁷³ CÍSAŘOVÁ, D. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. aktualizované a přepracované vydání. Praha: Linde, 2006, s. 167.

¹⁷⁴ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 5. aktualizované vydání. Praha: Linde, 2007, s. 350 – 351.

viděly oběť naposledy.¹⁷⁵ „Výslech svědků – poškozených, při pokusu vraždy, bývá někdy nesnadný vzhledem k jejich těžkému zdravotnímu stavu. Výslech lze provádět se souhlasem lékaře a doporučuje se za jeho přítomnosti. Při hodnocení výpovědí těchto osob je třeba zvlášť zvážit, nakolik může být jejich věrohodnost ovlivněna utrpěnou fyzickou újmou, strachem nebo nepřátelstvím k obviněnému.“¹⁷⁶ Někdy také může u poškozených dojít ke ztrátě paměti na prožitou událost následkem psychického nebo traumatického šoku. Taková osoba se může na podrobnosti rozvzpomínat postupně s delším časovým odstupem. V těchto případech je vždy vhodné provedení výslechu konzultovat s odborným lékařem.¹⁷⁷

Vyšetřovatel při výslechu pokládá svědkovi takové otázky, aby z jeho odpovědí zjistil:

- vztah svědka k pachateli či oběti
- kdy a kde došlo k vyšetřované události
- zda se této události svědek zúčastnil nebo ji jen pozoroval či viděl určitou část, případně o události jen slyšel
- jak a za jakým účelem se dostal na určité místo, co tam dělal, co upoutalo jeho pozornost, zda tam byl sám, co viděl, co slyšel
- jaká byla situace na místě činu po jeho příchodu (jestli oběť ještě žila, pohybovala se, mluvila), jakou činnost na místě činu prováděl (jestli hýbal s mrtvolou nebo s předměty nalezenými na místě činu) apod.¹⁷⁸

Směr, kterým se výslech svědka bude ubírat, je závislý na okolnostech, které se mají dokázat. Při výslechu se většinou vychází z informací o motivu, způsobu spáchání a utajování vraždy, vztahu svědka k této události a jeho zájem na objasnění věci.

7. 3. Expertizy

Během vyšetřování trestného činu se mohou orgány činné v trestním řízení setkat se skutečnostmi, které jsou z jejich pohledu nesrozumitelné nebo skryté a aby se daly použít jako důkaz, je nutné je nechat odborně posoudit. K odbornému posouzení, odhalení nebo objasnění těchto skutečností se využívá znalostí speciálních a špičkových odborníků – expertů z různých oborů vědy, techniky, umění a řemesel, kteří provádí vlastní znalecké zkoumání (expertizu) a formulují znalecký posudek. Kriminalistické expertizy můžeme dělit na expertizy z oboru kriminalistické techniky, soudního lékařství, soudní psychiatrie, soudní

¹⁷⁵ MUSIL, J. a kol. *Metodika vyšetřování jednotlivých druhů trestných činů*. Praha: Karolinum, 1993, s. 32.

¹⁷⁶ Tamtéž, s. 32.

¹⁷⁷ PORADA, V. a kol. *Kriminalistická metodika vyšetřování*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, s. 98.

¹⁷⁸ Tamtéž, s. 97.

psychologie apod. Kriminalisticko technických expertiz je velké množství a závisí případ od případu, jaké expertizy budou prováděny. V úvahu během vyšetřování přicházejí expertizy z oblasti kriminalistické mechanoskopie, trasologie, toxikologie, balistiky, antropometrie, biologie, chemie, taktéž písmo znalecká expertiza apod.¹⁷⁹

Vedle soudně lékařské expertizy, o které se zmiňuji v kapitole páté, se ve všech případech vyšetřování vražd nařizuje zkoumání duševního stavu obviněného, protože praxe může jen potvrdit, že velká část pachatelů vražd je stížena duševní poruchou, mezi kterými můžeme najít i značný počet psychopatů. Znalci z oboru psychiatrie posuzují rozpoznávací a ovládací schopnosti pachatele v době činu. Psychologové zase zjišťují motiv a pohnutky jednání pachatele a opětovné zařazení pachatele do společnosti v budoucnosti. V případech, kdy se jedná o útok muže na ženu a motiv pachatele není zcela zřejmý, je možné též přibrat sexuologa, protože sexuální motiv řada pachatelů skrývá, i když se k vraždě doznají.¹⁸⁰

Zvláštní kapitolou je vyšetřování vraždy novorozeného dítěte matkou. Zde je třeba zkoumat a zhodnotit, zda se jednalo o normální porod či potrat, určit stáří plodu, jestli se dítě narodilo živé a života schopné, zda a jak bylo dítě vyšetřeno, jestli již dítěti bylo podána potrava aj. Je nutné také určit předpokládanou dobu smrti a s ohledem na jednotlivá zranění dítěte posoudit, jak bylo s ním nakládáno.¹⁸¹

Taktéž mezi zvláštní případy se řadí děti utýrané k smrti, jejichž poranění musí být podrobně popsána při soudní pitvě, při níž je důležité stanovit mechanismus a stáří všech těchto zjištěných poranění. Tak se vytváří dokumentace dlouhodobého brutálního zacházení s dítětem, která je pak podkladem v rozhodování o výši trestu v trestním řízení.¹⁸²

7. 4. Další vyšetřovací úkony

Provádění dalších vyšetřovacích úkonů závisí na konkrétně řešeném případě. Dalšími úkony mohou být rekognice, rekonstrukce vraždy, vyšetřovací experiment, prověrka výpovědi na místě, upřesnění výpovědi obviněného nebo svědka, či domovní prohlídka, předpokládá-li se, že se v objektu naleznou věci související s vraždou nebo existuje-li tu reálná domněnka, že se v tomto místě skrývá hledaný pachatel.¹⁸³

¹⁷⁹ NĚMEC, M. *Kriminalistická taktika pro policisty*. Praha: Eurounion, 2004, s. 143 a 145-147.

¹⁸⁰ PORADA, V. a kol. *Kriminalistika*. Brno: CERM, 2001, s. 688.

¹⁸¹ Tamtéž, s. 688.

¹⁸² PORADA, V. a kol. *Kriminalistická metodika vyšetřování*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, s. 98.

¹⁸³ Tamtéž, s. 99.

Popsat význam, přípravu, celý postup a jeho pravidla a dokumentaci těchto vyšetřovacích úkonů by bylo svým širokým obsahem na samostatnou diplomovou práci, ráda bych ale aspoň trošku nastínila, o co v jednotlivých úkonech v hrubých rysech jde.

Rekognice je zvláštní vyšetřovací úkon, který spočívá v znovupoznání osob nebo věcí (objektů) s cílem určit jejich totožnost. K rekognici se přistupuje v případech, kdy nejsou k dispozici materiální stopy, které by identifikovaly osobu nebo věc, ale existuje zde člověk (podezřelý, obviněný nebo svědek), který může tuto osobu nebo věc identifikovat. Při vyšetřování vraždy se setkáváme s rekognicí mrtvoly, která je prováděna osobami, jež zemřelého znaly (nejčastěji rodina, příbuzní). Zároveň jsou vyslechnuty k zvláštním znamením a individuálním znakům jak mrtvoly, tak i věcí, které se u těla našly. Nejčastěji se však tento procesní úkon provádí při identifikaci pachatele vraždy, kdy poznávající osobou je tu svědek trestného činu nebo také ve výjimečných případech oběť, která útok přežila. Ne ale vždy jsou poznávající osobě předkládány věci nebo ukázány osoby in natura. V takových případech jsou předváděny modely těchto objektů, zejména jejich fotografie.¹⁸⁴

Rekonstrukce se koná, jestliže má být obnovením situace a okolností, za kterých byla vražda spáchána, prověřena výpověď obviněného nebo spoluobviněného nebo svědka, jejichž výpovědi o průběhu trestného činu se liší. Účelem rekonstrukce je tedy prověřit výpovědi těchto osob, tj. jestli jsou jejich tvrzení reálná a uskutečnitelná a zda se vůbec stala. Jedná se o obnovení původních podmínek na místě činu a demonstrace činnosti zúčastněných osob podle jejich výpovědi a s jejich aktivní účastí. Na rozdíl od rekognice je rekonstrukce trestného činu vraždy velmi náročná na přípravu a může probíhat i na různých, třeba i hodně vzdálených, místech.¹⁸⁵

Podstatou **vyšetřovacího experimentu** je pokusná činnost v uměle vytvořených a systematicky měněných podmínkách, kdy se zjišťuje, ověřuje nebo upřesňuje, jestli se určitá skutečnost stala nebo mohla stát určitým způsobem a za určitých podmínek. „*Vyšetřovacím pokusem se v praxi zjišťuje, resp. ověřuje, zda určitá osoba mohla určitou událost vidět nebo slyšet (například výstřel z určité místnosti) anebo zda určitý jev mohl nastat.*“¹⁸⁶ Někdy bývají vyšetřovací pokus a rekonstrukce zaměňovány. Při rekonstrukci se obnovuje situace ve vztahu ke spáchání trestného činu, kdežto při vyšetřovacím pokusu dochází experimentálnímu, často

¹⁸⁴ PORADA, V. a kol. *Kriminalistika II*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého v Olomouci, 1995, s. 71-77.

¹⁸⁵ FENYK, J. a kol. Některé zvláštní způsoby dokazování (4. pokračování). *Kriminalistický sborník 2/2009*. Praha: Kriminalistický ústav Policie ČR, 2009, s. 39 – 40.

¹⁸⁶ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 5. aktualizované vydání. Praha: Linde, 2007, s. 371.

mnohonásobnému vytváření a opakování možností a podmínek, za nichž byl čin spáchán a jejichž cílem není jen prověřit určité skutečnosti, ale i podle okolností získat nové důkazy.¹⁸⁷

Prověrka výpovědi na místě se koná, jestliže je třeba za osobní přítomnosti podezřelého, obviněného nebo svědka doplnit nebo upřesnit důležité údaje, které se vztahují k určitému místu. Základem je srovnání dříve učiněné výpovědi výše uvedené osoby s momentální situací na určitém místě, kdy osoba dobrovolně ukáže na objekty či místa spojené s danou událostí nebo předvádí určitou činnost (obviněný ukáže místo, kam zakopal mrtvolu, kde ukryl vražednou zbraň, ukáže na místo, kam vylákal oběť apod.).¹⁸⁸

*„Od prověrky výpovědi na místě je nutné odlišovat **výslech na místě činu** (např. za účelem vyvrácení dříve učiněné lživé výpovědi), kdy na určitém kriminalisticky významném místě vyšetřovatel vyslýchá již jednou vyslechnutou osobu, přímo demonstruje důkazy zajištěné na tomto místě (které jsou v rozporu s dříve učiněnou výpovědí) vyslýchané osobě a požaduje logické objasnění rozporů mezi dříve učiněnou výpovědí a objektivně zjištěnými skutečnostmi, případně vztahů mezi zajištěnými stopami a činností vyslechnuté osoby na místě.“¹⁸⁹*

¹⁸⁷ FENYK, J. a kol. Některé zvláštní způsoby dokazování (4. pokračování). *Kriminalistický sborník 2/2009*. Praha: Kriminalistický ústav Policie ČR, 2009, s. 40.

¹⁸⁸ JELÍNEK, J. a kol.: *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009, s. 648.

¹⁸⁹ PORADA, V. a kol. *Kriminalistika (úvod, technika, taktika)*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, s. 261-262.

8. Zapojení veřejnosti do vyšetřování a kriminalistická prevence

Vražda je všeobecně pokládána za zvlášť závažný zločin a zavrženíhodné jednání, a proto ve srovnání s jinými trestnými činy veřejnost projevuje mnohem větší zájem, snahu a ochotu spolupracovat s vyšetřujícími orgány při pátrání po pachateli a při jeho usvědčování.¹⁹⁰

Nejvíce se pomoci veřejnosti využívá a dostává při pátrání po neznámém pachateli vraždy za přispění rozhlasu, televize a denního tisku. Vyšetřující orgány skrze tato média vyzývají občany, aby podali informace o okolnostech vraždy, které často vedou k získání důležitých údajů o výskytu podezřelých osob v blízkosti místa činu, k získání popisu těchto osob, popisu a pohybu dopravních prostředků. Aktivita veřejnosti vzrůstá také se vznikající obavou z možného opakování trestného činu, především pokud jde o vraždu loupežnou nebo sexuální.¹⁹¹

Příbuzní, sousedé, spolupracovníci oběti vyslovují různé názory o motivu činu, možném pachateli a jiných okolnostech. Takovéto informace mohou mít velký význam pro vyhledávání důkazů a mohou být využity při vytyčování verzí a zaměření vyšetřování.

Významná je též spolupráce veřejnosti a orgánů činných v trestním řízení při hledání pohřešovaných osob v terénu a při zjišťování totožnosti neznámých mrtvol nebo hledání částí těchto mrtvol. Na druhou stranu při ostatních vyšetřovacích úkonech, s ohledem na potřebu odborných znalostí, jsou možnosti využití veřejnosti velmi omezené a někdy i nebezpečné.¹⁹²

*„Kriminalistická prevence vražd je velmi obtížná a má jen malé uplatnění. Vraždy jsou motivovány interpersonálními konflikty nebo subjektivními pohnutkami, a proto jsou těžko ovlivnitelné kriminalistickými metodami.“*¹⁹³ Naději na úspěch můžeme spatřovat snad jen v opatřeních policejního nebo jiného bezpečnostního charakteru, např. zesílením hlídkové činnosti na místech, kde se dá očekávat opakování útoku dosud nezjištěného pachatele.¹⁹⁴

¹⁹⁰ MUSIL, J., KONRÁD, Z., SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2001, s. 397.

¹⁹¹ Tamtéž, s. 397.

¹⁹² MUSIL, J. a kol. *Metodika vyšetřování jednotlivých druhů trestných činů*. Praha: Karolinum, 1993, s. 33.

¹⁹³ Tamtéž, s. 33.

¹⁹⁴ PORADA, V. a kol. *Kriminalistická metodika vyšetřování*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, s. 99.

ZÁVĚR

Tato diplomová práce si kladla za cíl podat jejímu čtenáři ucelený obraz o postupech vyšetřujících orgánů tak, aby byl srozumitelný i čtenáři tématu zcela neznalému, ale současně aby téma neutrpělo na odbornosti. Domnívám se totiž, že laické veřejnosti je každodenně předkládána pouze velmi zkrácená a hodně zjednodušená a zrychlená verze v televizních krimiseriálech.

Výchozím bodem pro mne bylo objasnění základních pojmů, se kterými se dále v mé práci často setkáváme. V první kapitole jsem se dotkla i trestního práva hmotného, kdy jsem upozornila na rozdílnost definice vraždy podle starého trestního zákoníku a definic tří případů úmyslného usmrcení podle trestního zákoníku nového a rozebrala skutkovou podstatu tohoto trestného činu. Dále následovala charakteristika vražd z hlediska kriminalistického a kritéria typizace způsobu páčání vražd a jejich rozdělení. V této kapitole jsem také vycházela z kriminologických výzkumů a kriminálních statistik při popisu osobnosti pachatele vraždy a též z viktimologických závěrů o osobnosti oběti tohoto trestného činu. Za samozřejmost jsem považovala zařadit v této kapitole i oddíl o možných motivech vraždy, protože zjištění motivu má pro kriminalistické poznání a pro objasnění případu zásadní význam, jelikož lze od něj odvíjet další postup vyšetřování.

Ve druhé kapitole jsem přinesla obecné seznámení s pojmem a významem kriminalistických stop, které hrají nesmírně důležitou roli v kriminalistickém oboru. Rozdělila jsem je na dvě kategorie a uvedla jsem tři podmínky, které kriminalistickou stopu charakterizují. Dále jsem se věnovala konkrétním stopám, které pachatel většinou zanechá při páčání vraždy.

Třetí kapitola popisuje typické vyšetřovací situace, které můžou nastat po podání oznámení o nález mrtvoly (nebo její části) se známkami násilné smrti nebo o pohřešování určité osoby a jejichž náročnost řešení a další postup vyšetřujícího orgánu závisí na tom, zda pachatel je znám nebo dosud neznámý.

Jak už jsem uvedla výše, vyšetřovací situace jsou odstartovány oznámením, které zahrnuje určitý stupeň podezření, že byl spáchán trestný čin. O oznámeních resp. podnětech, které mají za následek zahájení trestního řízení pro podezření z vraždy, a o jejich oznamovateli pojednala kapitola čtvrtá.

Typické vyšetřovací situace ovlivňují další postup při vyšetřování a volbu vhodných prvotních vyšetřovacích a operativně pátracích úkonů, které jsou uvedeny a vylíčeny

v kapitole páté. Podrobnějším popisem jedním z nich - ohledáním mrtvoly, jsem se dostala do oboru soudního lékařství. Proces určování příčiny a doby smrti a faktory, které je ovlivňují, mi přišly velmi zajímavé, a proto jsem této oblasti v mé práci věnovala dostatek prostoru.

Výsledky prvotních vyšetřovacích a operativně pátracích úkonů obsahují informace, které ale jen někdy umožňují objasnit podstatu vyšetřované události a některé její další okolnosti, protože v kriminalistické praxi z velké části takto získané informace nemohou s určitostí vysvětlit podstatu, ani mnohé prvky či okolnosti události a mohou sloužit pouze jako podklad pro jejich pravděpodobné objasnění, tj. pro vytyčování verzí. V případech výše uvedených se vytyčují verze o pachateli, totožnosti oběti, obecné typické verze o podstatě události a příčině smrti, na které se zaměřila šestá kapitola.

Sedmá kapitola popsala postup při výslechu osoby obviněné z vraždy, který je, vedle výslechu svědků a zkoumání duševního stavu obviněného pomocí expertiz, jedním z nejzásadnějších následných vyšetřovacích úkonů. V této kapitole jsem se zmínila i o dalších vyšetřovacích úkonech (které závisí na konkrétně řešeném případě), ale jen okrajově, protože jejich podrobný popis by mohl být, vzhledem k obrovskému množství informací, tématem samostatné diplomové práce.

Poslední, a tedy osmá, kapitola zahrnuje pojednání o zapojení veřejnosti do vyšetřování skrze média a podání jakýchkoliv informací, které by mohly pomoci při vyšetřování, ale také aktivní spolupráci občanů při hledání pohřešovaných osob v terénu a při zjišťování totožnosti neznámých mrtvol. A na závěr zde byla nastíněna i problematika kriminalistické prevence.

Pokud se vrátím na začátek - k cíli mé práce, kterým bylo poskytnout podrobnější, ucelený a přehledný výklad o postupu orgánů činných v trestním řízení při vyšetřování vraždy, jenž přesáhl kriminalistickou rovinu a zasáhl i do oborů nepopíratelně souvisejících s tímto tématem, a to hlavně do soudního lékařství, kriminologie a trestního práva hmotného i procesního. Věřím, že cíl mého snažení byl naplněn a pohled do práce celého vyšetřovacího týmu byl podán odborně a zároveň srozumitelně i pro čtenáře - laika.

LITERATURA A PRAMENY

1. Literatura

Monografie

CÍSAŘOVÁ, D. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. aktualizované a přepracované vydání. Praha: Linde, 2006. 871 s. ISBN: 80-7201-594

HIRT, M. a kol. *Soudní lékařství pro posluchače Právnické fakulty Masarykovy univerzity*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 1995. 77 s. ISBN: 80-210-1093-2

HYHLÍK, F., NAKONEČNÝ, M. *Malá encyklopedie současné psychologie*. Praha: SPN, 1973. 286 s. ISBN: 34-0-197.

INNES, B. *Dobrodružství kriminalistiky. Stopy zločinu*. Přeložila Jitka Tůmová a Petr Tůma. Praha: Svojtka & Co., 2001. 256 s. ISBN: 80-7237-89-7

JELÍNEK, J. a kol.: *Trestní zákon a trestní řád s poznámkami a judikaturou a předpisy související*. 24. aktualizované vydání. Praha: Linde, 2006. 1055 s. ISBN: 80-7201-618-0

JELÍNEK, J. a kol.: *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009. 1216 s. ISBN: 978-80-87212-22-6

JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné*. 1. vydání. Praha: Linde, 2005. 794 s. ISBN: 80-7201-533-8

JELÍNEK, J. a kol.: *Trestní právo hmotné*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009. 895 s. ISBN: 978-80-87212-24-0

JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 5. aktualizované vydání. Praha: Linde, 2007. 749 s. ISBN: 978-80-7201-641-9

KAISER, G. *Kriminologie: Úvod do základů*. Přeložila Helena Válková a kol. Praha: C. H. Beck, 1994. 268 s. ISBN: 80-7179-002-8

KAISER, G. *Kriminologie*. 8. nebearbeitete Auflage. Heidelberg: C. F. Müller Juristischer Verlag, 1989. 291 s.

Kolektiv autorů. *Soudní lékařství*. 1. vydání. Praha: Grada, 1999. 600 s. ISBN 80-7169-728-1

KUCHTA, J. a kol. *Kriminologie*. 1. část. Brno: Masarykova univerzita, 1993. 132 s. ISBN: 80-210-0616-1

KVAPILOVÁ, H. *Soudní lékařství pro právníky*. 1. vydání. Dobrá Voda u Pelhřimova: Aleš Čeněk, 1999. s. 123. ISBN: 80-902627-3-7

KVAPILOVÁ, H., DOGOŠI, M. *Soudní lékařství pro právníky a policisty*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007. 243 s. ISBN: 978-80-7380-059-8

MAČÁK, J., MAČÁKOVÁ, J. *Patologie*. Praha: Grada, 2004. 347 s. ISBN: 80-247-0785-3.

MUSIL, J. a kol. *Metodika vyšetřování jednotlivých druhů trestných činů*. Praha: Karolinum, 1993. 180 s. ISBN: 80-7066-602-1

MUSIL, J., KONRÁD, Z., SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2001. 512 s. ISBN: 80-7179-362-0

MUSIL, J., KONRÁD, Z., SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. 583 s. ISBN: 80-7179-878-9

NĚMEC, M. *Kriminalistická taktika pro policisty*. Praha: Eurounion, 2004. 328 s. ISBN: 80-7317-036-1

NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. 2. přepracované vydání. Praha: ASPI Publishing, 2004. 451 s. ISBN: 80-7357-026-2

PORADA, V. a kol. *Kriminalistika I*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého v Olomouci, 1995. 98 s. ISBN: 80-7067-451-2

PORADA, V. a kol. *Kriminalistika II*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého v Olomouci, 1995. 121 s. ISBN: 80-7067-465-2

PORADA, V. a kol. *Kriminalistická metodika vyšetřování*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007. 231 s. ISBN: 978-80-7380-042-0

PORADA, V. a kol. *Kriminalistika (úvod, technika, taktika)*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007. 309 s. ISBN: 978-80-7380-038-3

PORADA, V. a kol. *Kriminalistika*. Brno: CERM, 2001. 746 s. ISBN: 80-7204-194-0.

RAK, R., MATYÁŠ, V., ŘÍHA, Z. a kol. *Biometrie a identita člověka ve forenzních a komerčních aplikacích*. 1. vydání. Praha: Grada, 2008. 664 s. ISBN: 978-80-247-2365-5

RYBÁŘ, M. a kol. *Kriminalistika. Metodika vyšetřování vybraných druhů trestných činů*. Plzeň: NAVA, 2008. 145 s. ISBN: 978-80-721-1275-3

STREJC, P. *Soudní lékařství pro právníky*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2000. s. 116. ISBN: 80-7179-364-7

ŠTEFAN, J., MACH, J. *Soudně lékařská a medicínsko-právní problematika v praxi*. Praha: Grada, 2005. 247 s. ISBN: 80-247-0931-7.

TESAŘ, J. *Soudní lékařství*. 2. doplněné a přepracované vydání. Praha: Avicenum, 1976. 660 s. ISBN: 08-007-77.

TESAŘ, J. *Soudní lékařství*. 3. doplněné vydání. Praha: Avicenum, 1985. 800 s. ISBN 08-025-85

ZÁHORSKÁ, J. *Psychologická intervence při vyšetřování trestných činů*. 1. vydání. Praha: Portál, 2007. 135 s. ISBN: 978-80-7367-236-2.

Sborníky

FENYK, J. a kol. Některé zvláštní způsoby dokazování (4. pokračování). *Kriminalistický sborník 2/2009*. Praha: Kriminalistický ústav Policie ČR, 2009. s. 39 – 40.

Odborné časopisy

BLAŽEJOVSKÝ, M. Je postup policistů při prověřování náhlého úmrtí správný? *Policista*, 2006, č. 3.

Internetové zdroje

6 – 2. Vybrané trestné činy podle pohlaví a věku oběti.

<http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/kapitola/1413-08--16>

Statistické přehledy kriminality.

<http://www.policie.cz/web-informacni-servis-statistiky.aspx>

2. Prameny

Právní předpisy

Zákon č. 140/1961 Sb., *trestní zákon*, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 40/2009 Sb., *trestní zákoník*, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 285/2002 Sb., *o darování, odběrech a transplantacích tkání a orgánů a o změně některých zákonů (transplantační zákon)*, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 141/1961 Sb., *o trestním řízení soudním (trestní řád)*, ve znění pozdějších předpisů.

Vyhláška č. 19/1988 Sb., *o postupu při úmrtí a o pohřebnictví*, ve znění zákona č. 256/2001 Sb.